

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการประเมินอภีมาณการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสามของ สมศ. ในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้นำเสนอในหัวข้อดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายนอก

ตอนที่ 2 ตัวบ่งชี้การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม

ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินอภีมาณ (Meta Evaluation)

ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติสู่ความเป็นเลิศ Best Practice

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายนอก

การประเมินภายนอกเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ อันจะนำไปสู่ความมีมาตรฐานทางการศึกษาและเป็นที่ยอมรับในระดับสากลต่อไป ซึ่งวิธีการดำเนินการจะเป็นไปตามที่กำหนดในนโยบายและแนวทางในการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ซึ่งมีสาระเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

ความหมายของการประเมินคุณภาพภายนอก

ได้มีนักวิชาการและหน่วยงานทางการศึกษาให้ความหมายของการประเมินคุณภาพภายนอกไว้ดังต่อไปนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2544, หน้า 15-16) ได้ให้ความหมายของคุณภาพภายนอก หมายถึง ความพึงพอใจในเชิงเศรษฐกิจและสังคมระดับมหัพภาค ซึ่งหมายถึงความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะของผู้เรียนที่จำเป็นต่อความอยู่รอดและการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมของประเทศชาติ ในการแข่งขันทางธุรกิจ การค้า และทางเทคโนโลยีระดับภูมิภาคและระดับโลก

วารินทร์ สิ้นสูงสุต (2543, หน้า 5) ได้ให้ความหมายของการประเมินคุณภาพภายนอกไว้ว่า เป็นการติดตามตรวจสอบและตัดสินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

ของสถานศึกษาหรือบุคคล หรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพและให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

สมคิด พรหมจักษ์ และสุพัทธ์ พิบูลย์ (2544, หน้า 5) ให้ความหมายของการประเมินคุณภาพภายนอก หมายถึง การติดตามตรวจสอบและตัดสินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพและพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาสถานศึกษา

ชฎาภา บรรพพงศ์ (2550, หน้า 36) ได้ให้ความหมายของการประเมินคุณภาพภายนอกว่าเป็นการติดตามตรวจสอบและตัดสินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อยกระดับคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาสู่สภาพที่ดีกว่าอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นที่ยอมรับในระดับสากล

พิสนุ ฟองศรี (2551, หน้า 190) ให้ความหมายของการประเมินคุณภาพภายนอก หมายถึง การประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา การติดตาม การตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา โดยผู้ประเมินภายนอกที่ได้รับการรับรองจาก สมศ. เพื่อมุ่งให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น โรงเรียนมีความเป็นอิสระและเป็นกลาง ไม่มีผลประโยชน์ขัดแย้งกับการประเมินคุณภาพภายนอก จะนำไปสู่การเข้าถึงคุณภาพการศึกษาด้วยความเป็นกลาง เพื่อสร้างสรรค์พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาอย่างแท้จริง

โดยสรุปแล้ว การประเมินคุณภาพภายนอก คือ การประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา การติดตาม การตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา โดยผู้ประเมินภายนอกที่ได้รับการรับรองจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. เพื่อเป็นการประกันคุณภาพ พัฒนาคุณภาพ และยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับอย่างแท้จริง

หลักการประเมินคุณภาพภายนอก

การประเมินภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. เป็นการประเมินโดยใช้รูปแบบ “กัลยาณมิตร” ประเมินโดยมีหลักการ 6 ข้อ คือ (นงลักษณ์ วิรัชชัย และนิคม ดังกะพิภพ, 2553, หน้า 3-4)

1. ประเมินเพื่อพัฒนา
2. ยึดหลักความเที่ยงตรง เป็นธรรม โปร่งใส มีหลักฐานและตรวจสอบได้

3. สามารถกำหนดเป้าหมายเฉพาะ คือแตกต่างได้ ไม่ใช่ประเมินแล้วเหมือนกันทั่วประเทศ
4. ส่งเสริม สนับสนุนและร่วมมือในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพ ทั้งภายนอก ภายในจะเกี่ยวพันกัน
5. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพ
6. อิสระและเสรีภาพทางวิชาการ

จากหลักการของการประเมินภายนอกจะเห็นว่าทุกข้อเป็นสิ่งที่สำคัญในการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม โดยเฉพาะการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพถือว่าสิ่งนี้เป็นหัวใจของการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม ซึ่งจะเห็นว่าการประเมินคุณภาพภายนอกยังขาดความร่วมมือกันเห็นได้จากหลายท่านให้ข้อคิดเห็นว่า สมศ. เข้ามาสร้างภาระงานให้เกิดขึ้น ทั้งยังมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการประเมินคุณภาพภายนอก ส่วนในด้านอิสระและเสรีภาพทางวิชาการในการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบที่สามนี้จะมีการเน้นการประเมินด้านเอกลักษณ์ ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของแต่ละสถานศึกษาเป็นสำคัญ ฉะนั้นการประเมินของ สมศ. จึงต้องประเมินให้ครอบคลุมครบหลักการทั้ง 6 ข้อ

ความสำคัญของการประเมินคุณภาพภายนอก

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2554, หน้า 11) กล่าวไว้ว่าการประเมินคุณภาพภายนอก มีความสำคัญและความหมายต่อสถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชน ดังต่อไปนี้

ประการที่ 1 เป็นการส่งเสริมให้สถานศึกษาพัฒนาเข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานและพัฒนาตนเองให้เต็มตามศักยภาพอย่างต่อเนื่อง

ประการที่ 2 เพิ่มความมั่นใจและคุ้มครองประโยชน์ให้ผู้รับบริการทางการศึกษาว่าสถานศึกษาได้จัดการศึกษามุ่งสู่คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความสามารถ และมีความสุขเพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

ประการที่ 3 สถานศึกษาและหน่วยงานที่กำกับดูแล เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนท้องถิ่น มีข้อมูลที่จะช่วยตัดสินใจในการวางแผนและดำเนินการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการและบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด

ประการที่ 4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบายมีข้อมูลสำคัญในภาพรวมเกี่ยวกับคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาทุกระดับ ทุกสังกัด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแนวนโยบายทางการศึกษาและการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินภายนอก

ผู้ประเมินภายนอก หมายถึง บุคคลทั้งที่เป็นนักวิชาการ/วิชาชีพ หรือผู้ประกอบการ ผู้แทนชุมชน ที่มีคุณสมบัติตามที่ สมศ. กำหนด และได้รับการรับรองจาก สมศ. ให้ทำการประเมินคุณภาพภายนอก สถานศึกษา ผู้ประเมินภายนอก คือ คุณหมอโรงเรียนนั่นเอง

ในการประเมินคุณภาพภายนอก ผู้ประเมินภายนอกจะต้องปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพ โดยยึดถือบทบาทในลักษณะ “เพื่อนร่วมวิชาชีพ” และเป็น “กัลยาณมิตร” กับสถานศึกษาและชุมชน ที่ต่างฝ่ายต่างเรียนรู้จากกันและกัน สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2554, หน้า 63) ได้นำเสนอหน้าที่สำคัญของคณะผู้ประเมินภายนอก มีดังนี้

1. ตรวจสอบสถานศึกษา สร้างความเข้าใจและเจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการประเมิน เพื่อพัฒนาคุณภาพ ให้กับบุคลากรของสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง
2. รวบรวมข้อมูลและตรวจสอบหลักฐานข้อมูลเพื่อยืนยันสภาพความเป็นจริงในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามที่สถานศึกษาได้รายงานไว้ในรายงานการประเมินตนเอง และตาม หลักฐานที่สะท้อนสภาพความเป็นจริงที่ไม่ได้อยู่ในรายงานการประเมินตนเอง
3. ตรวจสอบกระบวนการและวิธีการที่สถานศึกษาใช้ในการได้มาซึ่งข้อมูล รวมทั้ง หลักฐานที่ระบุในรายงานการประเมินตนเองมีความเหมาะสม ครบรอบคลุม และน่าเชื่อถือเพียงใด
4. ตรวจสอบผลการพัฒนาเทียบกับเป้าหมาย/ แผนพัฒนาของสถานศึกษาและ มาตรฐานการศึกษาที่ สมศ. กำหนดเพื่อการประเมินภายนอก รวมทั้งตรวจสอบเป้าหมาย/ แผนพัฒนาที่สถานศึกษาจะดำเนินการต่อไป เพื่อดูความสอดคล้องกับผลการประเมิน
5. ประมวล วิเคราะห์ข้อมูล และประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานประเมิน ภายนอก พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะแก่สถานศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการจัดการศึกษาให้มี คุณภาพยิ่งขึ้น
6. รายงานผลการประเมินคุณภาพสถานศึกษาต่อ สมศ.

การประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2554, หน้า 2-3) ได้กล่าวถึง การประเมินคุณภาพภายนอกว่าเป็นการประเมินการจัดการศึกษาเพื่อตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยหน่วยงานหรือบุคคลภายนอกสถานศึกษา เพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ของสถานศึกษาดียิ่งขึ้น ซึ่งต้องเริ่มต้นจากการที่สถานศึกษามีการประกันคุณภาพภายในเพื่อวางแผน พัฒนา ปรับปรุงคุณภาพของตนเอง ดำเนินการปรับปรุงคุณภาพ มีการกำกับติดตามคุณภาพ และมี ระบบการประเมินตนเองก่อน ต่อจากนั้นจึงรับการประเมินคุณภาพภายนอกโดย สมศ. ซึ่งจะดำเนินการ โดยพิจารณาและตรวจสอบจากผลการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษา ซึ่งการประเมินคุณภาพ

ภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก จึงควรสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพราะต่างมุ่งสู่มาตรฐานหรือคุณภาพที่คาดหวังให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน โดยมีวัตถุประสงค์ของการประเมินคุณภาพภายนอก ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการประเมิน

1. เพื่อให้ทราบระดับคุณภาพของสถานศึกษาในการดำเนินพันธกิจด้านต่าง ๆ
2. เพื่อกระตุ้นเตือนให้สถานศึกษาพัฒนาคุณภาพการศึกษาและประสิทธิภาพการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง
3. เพื่อให้ทราบความก้าวหน้าของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
4. เพื่อรายงานระดับคุณภาพและพัฒนาการในด้านคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาต่อสาธารณชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อตรวจสอบยืนยันสภาพจริงในการดำเนินงานของสถานศึกษาและการประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา กรอบแนวทาง วิธีการที่ สมศ. กำหนดและสอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด
2. เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ช่วยสะท้อนความแตกต่างของแต่ละสถานศึกษาที่แสดงถึงอัตลักษณ์ รวมทั้งมาตรการส่งเสริมและการชี้แนะสังคมของสถานศึกษา
3. เพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาโดยพิจารณาจากผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบมากกว่ากระบวนการ
4. เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง
5. เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษามีทิศทางที่สอดคล้องกันในการประเมินคุณภาพภายนอกกับการประเมินคุณภาพภายใน
6. เพื่อสร้างความร่วมมือและเป้าหมายร่วมกันระหว่างหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อเป็นการเชื่อมโยงการดำเนินงานสู่การพัฒนาคุณภาพร่วมกัน
7. เพื่อรายงานผลการประเมินคุณภาพและเผยแพร่ผลการประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. การบริหารจัดการรวมถึงการใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยทำให้การผลิตกำลังคนทุกระดับ การสร้างผลงานวิจัย และการให้บริการวิชาการ เกิดประโยชน์สูงสุดและตรงกับความต้องการของสังคมและประเทศ
2. สถานศึกษา หน่วยงานบริหารการศึกษาระดับรัฐบาล มีข้อมูลที่ต้องและเป็นระบบ ในการกำหนดนโยบาย วางแผน และบริหารจัดการการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา
3. สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่องเข้าสู่ระดับมาตรฐานสากลและมีความเป็นเลิศทางวิชาการ ตามอัตลักษณ์ของสถานศึกษา

หลักการพัฒนาดัชนีชี้

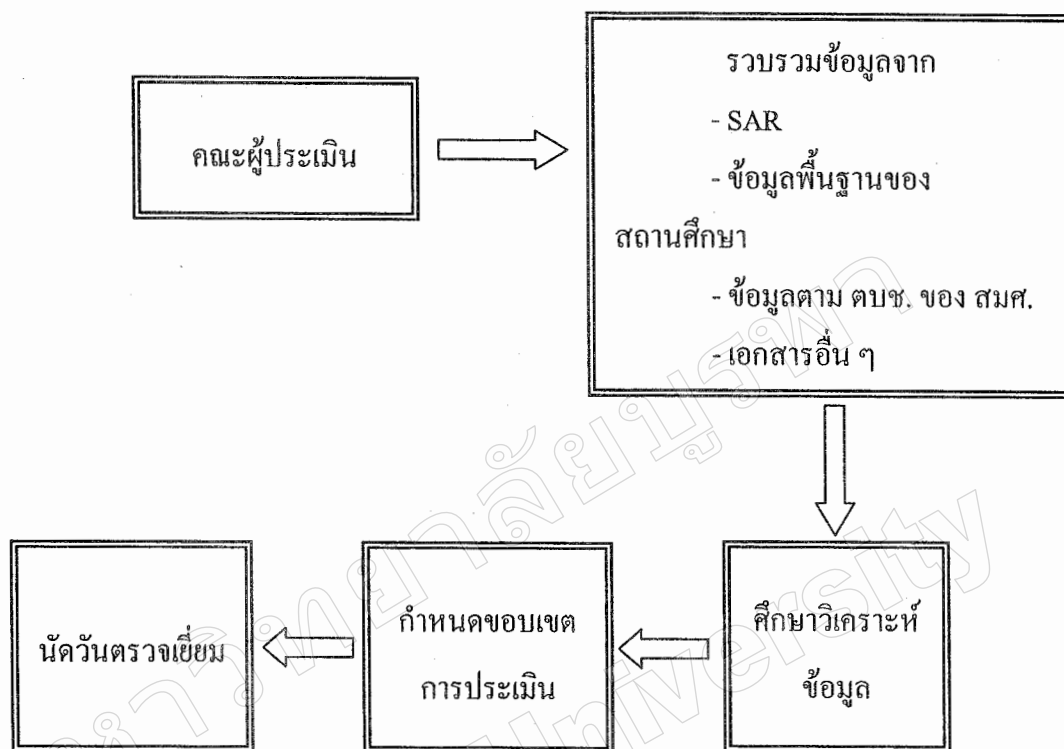
1. กำหนดดัชนีชี้ที่มุ่งการประเมินผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบมากกว่าปัจจัยนำเข้า และกระบวนการ
2. ให้ความสำคัญกับลักษณะและประเภทของสถานศึกษา (สิ่งที่มี สิ่งที่เป็นไปได้ และ สิ่งที่เป็นหัวใจ)
3. เน้นดัชนีชี้ทั้งคุณภาพและปริมาณ ทั้งเชิงบวกและลบ
4. ตระหนักถึงความสำคัญของปัจจัย ข้อจำกัด ตลอดจนวัฒนธรรมและความเป็นไทย
5. ให้มีดัชนีชี้พื้นฐานที่จำเป็น แต่ยังคงอำนาจจำแนก โดยเพิ่มดัชนีชี้อัตลักษณ์และ ดัชนีชี้มาตรการส่งเสริม
6. คำนึงถึงความเชื่อมโยงระหว่างการประกันคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพ ภายนอก

วิธีการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2554, หน้า 64-68) ได้ให้ข้อมูล เกี่ยวกับกระบวนการประเมินคุณภาพภายนอกว่าเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญและมีความเชื่อมโยง ของทุกขั้นตอน ซึ่งจะส่งผลต่อการประเมินที่มีประสิทธิภาพ ผลการประเมินที่ได้จะเป็นประโยชน์ อย่างยิ่งต่อสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำไปพัฒนาสถานศึกษา ตามมาตรฐานที่กำหนดอย่างต่อเนื่อง โดยการประเมินคุณภาพภายนอกประกอบด้วยขั้นตอนใหญ่ ๆ 3 ขั้นตอน คือ

- ขั้นตอนที่ 1 ก่อนการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา
 - ขั้นตอนที่ 2 ระหว่างการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา และ
 - ขั้นตอนที่ 3 หลังการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา
- ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ก่อนการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา

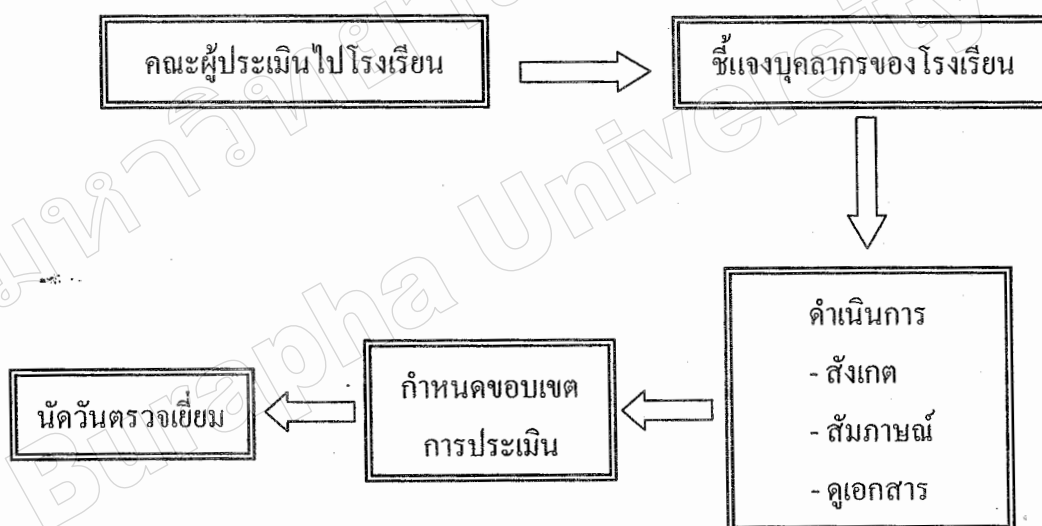
ภาพที่ 2 ขั้นตอนก่อนการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา

เมื่อคณะผู้ประเมินภายนอกได้รับมอบหมายให้ประเมินสถานศึกษาแต่ละแห่ง จะทำการศึกษารายงานการประเมินตนเอง (SSR, SAR) หรือรายงานประจำปีของสถานศึกษา ของสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาจัดส่งมาให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ล่วงหน้า แล้วนัดวันที่จะไปตรวจเยี่ยม และแจ้งกำหนดการตรวจเยี่ยมต่อสถานศึกษา พร้อมทั้งขอเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม ในกรณีรายงานการประเมินตนเองไม่ชัดเจน หรือไม่สมบูรณ์แล้วส่งคืนเมื่อศึกษาข้อมูลเสร็จแล้วคณะผู้ประเมินภายนอกทำการศึกษาและวิเคราะห์รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษาและเอกสารข้อมูลอื่น ๆ ประกอบแล้วกำหนดประเด็น และรายการข้อมูลที่จะตรวจสอบ โดยใช้มาตรฐานเพื่อการประเมินภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เป็นกรอบ เพื่อกำหนดว่าระหว่างการตรวจเยี่ยมจะต้องรวบรวมข้อมูลอะไรบ้าง จากแหล่งใด ด้วยวิธีอะไร เพื่อให้มีหลักฐานครบถ้วนเพียงพอในการสรุปผลการประเมินอย่างถูกต้องชัดเจน

หลังจากนั้นร่วมกันวางแผนการตรวจเยี่ยมและแผนการประเมิน กำหนดตารางการปฏิบัติงาน และมอบหมายภาระงานให้ผู้ประเมินภายนอกแต่ละคนให้ชัดเจน แล้วแจ้งกำหนดการตรวจเยี่ยม

ต่อสถานศึกษาอย่างน้อย 2 สัปดาห์ล่วงหน้า โดยขอให้สถานศึกษาช่วยเตรียมสถานที่ในสถานศึกษา ที่คณะผู้ประเมินภายนอกจะสามารถทำงานและมีโอกาสประชุมปรึกษาหารือกันอย่างเป็นอิสระ และไม่รบกวนผู้อื่นในระหว่างตรวจเยี่ยม รวมทั้งจัดเตรียมเอกสารต่าง ๆ ทั้งในส่วนที่ได้แจ้งไว้ล่วงหน้าและส่วนที่อาจขอเพิ่มเติม ตลอดจนนัดหมายผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร ครู บุคลากร ในสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการนักเรียน ผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน เพื่อให้คณะผู้ประเมินภายนอกได้พบปะหรือสัมภาษณ์ตามกำหนดการ ในตารางการปฏิบัติงานของคณะผู้ประเมินภายนอก

ขั้นตอนที่ 2 ระหว่างการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา

ภาพที่ 3 ขั้นตอนระหว่างการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา

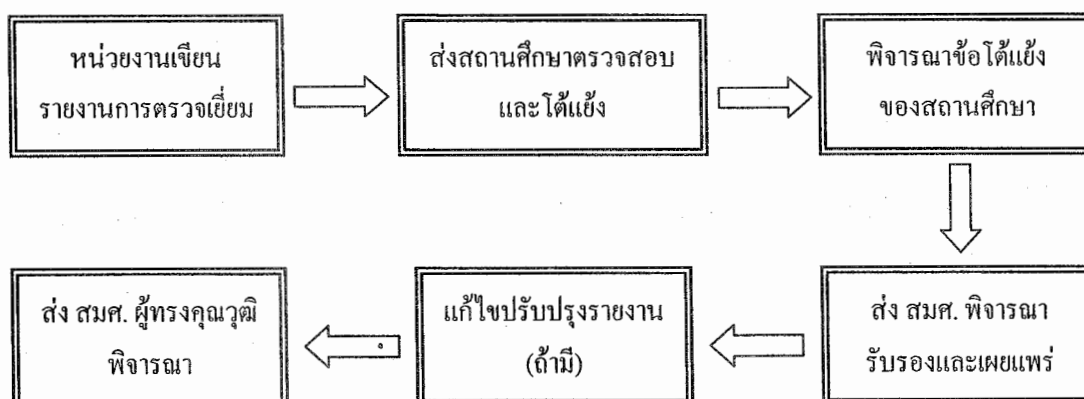
ระหว่างการตรวจเยี่ยม ซึ่งมีกำหนดเวลาประมาณ 3 วัน คณะผู้ประเมินภายนอกจะทำการประเมินคุณภาพสถานศึกษา ทั้งด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอนและอื่น ๆ ตามมาตรฐานการศึกษา เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ทั้งนี้การตรวจเยี่ยมมิใช่การสร้างแรงกดดันให้กับสถานศึกษา คณะผู้ประเมินจะเข้าไปยังสถานศึกษาในลักษณะผู้ร่วมงานกับสถานศึกษาในการค้นหาสภาพความเป็นจริงของการพัฒนา รวมทั้งให้คำแนะนำมากกว่าที่จะเข้าไปในลักษณะผู้ตัดสินชี้ขาด สิ่งที่คณะผู้ประเมินตรวจสอบไม่ใช่สิ่งที่เป็นความลับของสถานศึกษา เนื่องจากจะใช้รายงานการประเมินตนเองที่สถานศึกษาส่งให้ สมศ. เป็นเอกสารหลักในการตรวจเยี่ยมตลอดเวลา

ในระหว่างที่คณะผู้ประเมินอยู่ที่สถานศึกษา สถานศึกษาจะจัดเตรียมห้องให้ 1 ห้อง เป็นห้องทำงานของคณะประเมิน รวมทั้งจัดเตรียมเอกสารต่าง ๆ ทั้งในส่วนที่ได้แจ้งไว้ล่วงหน้า และส่วนที่ขอเพิ่มเติม ตลอดจนจะต้องให้โอกาสแก่คณะประเมินในการพบปะหรือสัมภาษณ์ บุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้อง

กล่าวโดยสรุป การไปตรวจเยี่ยมของคณะผู้ประเมินภายนอกเป็นการไปทำหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. สร้างความเข้าใจในการตรวจเยี่ยมสถานศึกษาให้กับบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่มในสถานศึกษา ได้แก่ คณะผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง/ สมาคมผู้ปกครองและครู นักเรียน/ สภานักเรียน พนักงาน เจ้าหน้าที่/ บุคลากรสนับสนุนของสถานศึกษา
2. ตรวจสอบหลักฐานเพื่อยืนยันสภาพความเป็นจริงในการพัฒนาตามที่สถานศึกษา ได้รายงานการประเมินตนเอง รวมทั้งหลักฐานที่สะท้อนสภาพความเป็นจริงที่ไม่ได้อยู่ในรายงานการประเมินตนเอง
3. ตรวจสอบกระบวนการและวิธีการที่สถานศึกษาใช้ในการ ได้มาซึ่งข้อมูลหลักฐานว่า ได้ใช้วิธีการที่หลากหลาย เหมาะสม น่าเชื่อถือ ครอบคลุมเพียงพอ
4. ตรวจสอบผลการพัฒนาเทียบกับแผนของสถานศึกษา และมาตรฐานการศึกษา ที่ สมศ. กำหนดเพื่อการพัฒนา และตรวจสอบจุดที่สถานศึกษาจะพัฒนาต่อไป เพื่อดูความสอดคล้องของแผนกับผลการประเมิน
5. ประมวลและสรุปผลการตรวจเยี่ยมและให้ข้อเสนอแนะแก่สถานศึกษาเพื่อนำไปพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 หลังการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา

ภาพที่ 4 ขั้นตอนหลังการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา

เมื่อเสร็จภารกิจในการไปตรวจเยี่ยมสถานศึกษาแล้ว คณะผู้ประเมินภายนอกจะต้องร่วมกันจัดทำร่างรายงานผลการประเมินสถานศึกษา โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาเขียนให้ตรงตามหลักฐานข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้และตรงตามที่รายงานให้สถานศึกษาทราบด้วยวาจา ไม่ใช่จากความรู้สึกหรือความคิดเห็นส่วนตัวของผู้ประเมินแล้วจัดส่งให้สถานศึกษาตรวจสอบและโต้แย้งภายใน 15 วัน นับจากวันที่ได้รับร่างรายงานฯ ผู้ประเมินพิจารณาแล้วอาจมีการปรับปรุงแก้ไขหรือยืนยันตามรายงานแล้วแต่กรณี เมื่อเสร็จสิ้นขั้นตอนนี้แล้วจึงนำเสนอต่อสำนักงาน เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการแต่งตั้งจาก สมศ. พิจารณาความถูกต้อง ชัดเจน ครอบคลุมสาระที่กำหนดในแต่ละมาตรฐาน ครบถ้วน และมีความเชื่อถือได้ หากรายงานยังขาดคุณภาพให้ผู้ประเมินทำการปรับปรุงแก้ไขตามคำพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิและส่งให้สถานศึกษาพิจารณาตรวจสอบโต้แย้งอีกครั้งหนึ่ง ตามระยะเวลาที่กำหนด เมื่อทั้งหมดเรียบร้อยแล้ว สมศ. จึงให้การรับรองและเผยแพร่ต่อไป

ข้อมูลการดำเนินงานของสถานศึกษาที่ใช้ประกอบการพิจารณา

ข้อมูลที่ใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้ข้อมูลผลการดำเนินงานเฉลี่ย 2 ปีการศึกษา ย้อนหลังก่อนการประเมิน (กรณีสถานศึกษาเปิดใหม่ที่มีการดำเนินงานไม่ครบ 3 ปีการศึกษา ให้ใช้ข้อมูลผลการดำเนินงานเฉลี่ย 2 ปีการศึกษาล่าสุด หรือหากมีการดำเนินงานไม่ครบ 2 ปีการศึกษา ให้ใช้ข้อมูลผลการดำเนินงาน 1 ปีการศึกษาล่าสุด ก่อนการประเมิน)

การประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรูปแบบการประเมิน 5 รูปแบบ ดังนี้

1. การประเมินเชิงปริมาณ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ที่ 2.1, 2.3, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2 และ 6.2
2. การประเมินเชิงปริมาณและเชิงพัฒนาการ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ที่ 1.1, 5.1-5.8 และ 8
3. การประเมินเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ที่ 1.2 และ 2.2
4. การประเมินเชิงคุณภาพ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ที่ 6.1, 7, 9, 10 และ 12
5. การประเมินเชิงคุณภาพและการพิจารณาผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (Better) ได้แก่ ตัวบ่งชี้ที่ 11

เกณฑ์การรับรองมาตรฐานคุณภาพภายนอกรอบสาม

สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพ ในการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จาก สมศ.จะต้องมีผลการประเมินคุณภาพภายนอกตามหลักเกณฑ์ที่ สมศ. กำหนด (สักระยะ ทนัชนัย, 2553, หน้า 26) ดังนี้

1. การรับรองมาตรฐานระดับตัวบ่งชี้
 - 1.1 มีคะแนนเฉลี่ยรวมตัวบ่งชี้พื้นฐาน ตั้งแต่ 4.00 คะแนนขึ้นไป

1.2 มีตัวบ่งชี้ย่อยอย่างน้อย 20 ตัวบ่งชี้ ที่ต้องมีคะแนนแต่ละตัวบ่งชี้ ตั้งแต่ 3.75 คะแนนขึ้นไป

1.3 ไม่มีตัวบ่งชี้ย่อยตัวใดมีคะแนนต่ำกว่า 2.51 คะแนน

2. การรับรองมาตรฐานในภาพรวม

2.1 สถานศึกษามีค่าเฉลี่ยผลการประเมินคุณภาพภายนอกในระดับสถานศึกษาตั้งแต่ 4.00 คะแนนขึ้นไป

2.2 สถานศึกษามีค่าเฉลี่ยผลการประเมินคุณภาพภายนอกในระดับดีขึ้นไป (มีคะแนนตั้งแต่ 3.75 คะแนนขึ้นไป) ไม่น้อยกว่า 3 มาตรฐานใน 4 มาตรฐาน

2.3 สถานศึกษาไม่มีมาตรฐานใดอยู่ในระดับปรับปรุง (มีคะแนนน้อยกว่า 2.51 คะแนน)

การประเมินคุณภาพของสถานศึกษาแบบโคดเด่น

การประเมินคุณภาพของสถานศึกษาแบบโคดเด่น คือ แนวทาง “1 ช่วย 9” (1 สถานศึกษา ช่วย 9 สถานศึกษา) กล่าวคือ สถานศึกษาที่ขอรับการประเมินจะต้องเป็นแกนนำให้สถานศึกษาที่อยู่ในเครือข่ายการพัฒนาอีก 9 แห่ง ให้ก้าวสู่สถานศึกษาที่มีคุณภาพและได้รับการรับรองมาตรฐานจาก สมศ. จากการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม โดยมีเงื่อนไขในการขอรับการประเมิน (สักระหว่าง พ.ศ. 2553, หน้า 27) ดังนี้

1. เป็นการประเมินระดับสถานศึกษาตามความสมัครใจ โดยสถานศึกษาเป็นผู้ขอรับการประเมินเอง

2. สถานศึกษาที่ขอรับการประเมินจะต้องได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพจาก สมศ. ทุกระดับชั้นที่เปิดสอน และมีผลการประเมินในภาพรวมระดับดีมากเท่านั้น จากการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสอง (พ.ศ. 2549-2553)

3. สถานศึกษาที่อยู่ในเครือข่ายการพัฒนาของสถานศึกษาที่ขอรับการประเมินแบบโคดเด่น ต้องเป็นสถานศึกษาที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสอง ในระดับควรปรับปรุงหรือระดับพอใช้ หรือระดับดีเท่านั้น

4. สถานศึกษาที่ขอรับการประเมินแบบ โคดเด่น จะได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสามตามปกติ ดังนั้น สถานศึกษาที่ขอรับการประเมินแบบ โคดเด่น จะต้องจัดทำรายงานการประเมินตนเองให้ครอบคลุมประเด็นตามแนวทางการขอรับการประเมินแบบ โคดเด่น และตามมาตรฐานตัวบ่งชี้อื่นๆ ที่สถานศึกษาใช้รายงานต่อหน่วยงานต้นสังกัดและจัดส่งมายัง สมศ. เพื่อรับการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสามตามปกติ

5. สถานศึกษา จำนวน 9 แห่ง ในเครือข่ายการพัฒนาของสถานศึกษาที่ขอรับการประเมินแบบโคดเด่น จะได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม ตามมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การ

พิจารณาตามกรอบการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสามเช่นเดียวกับสถานศึกษาอื่น ๆ ซึ่งจะต้องมีผลการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสามเพิ่มขึ้น ครบทั้ง 9 แห่ง

6. สถานศึกษาในเครือข่ายการพัฒนาของสถานศึกษาที่ขอรับการประเมินแบบโคดเด่นนั้น อาจจะเป็นสถานศึกษาในระดับการศึกษาเดียวกัน หรือต่างระดับกันก็ได้ เช่น สถานศึกษาที่ขอรับการประเมินแบบโคดเด่น มีสถานศึกษาในเครือข่ายการพัฒนาเป็นศูนย์พัฒนาเด็ก จำนวน 2 แห่ง และเป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 แห่ง เป็นต้น โดยจะต้องอยู่ในพื้นที่เดียวกันหรือต่างพื้นที่กันก็ได้

ตอนที่ 2 ตัวบ่งชี้การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2554, หน้า 5-9) มีแนวคิดและหลักการในการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสามตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยมุ่งเน้นคุณภาพของผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อให้ความมั่นใจว่าผู้เรียนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพใกล้เคียงกัน โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ของการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม ดังนี้

ค่านิยมของกลุ่มตัวบ่งชี้

ตัวบ่งชี้การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 3 กลุ่มตัวบ่งชี้ คือ กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐาน กลุ่มตัวบ่งชี้ข้อตกลง และกลุ่มตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม ดังนี้

กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐาน หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ประเมินภายใต้ภารกิจของสถานศึกษา โดยกำหนดตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมินบนพื้นฐานที่ทุกสถานศึกษาต้องมีและปฏิบัติได้ ซึ่งสามารถชี้ผลลัพธ์และผลกระทบ ได้ดี และมีความเชื่อมโยงกับการประกันคุณภาพภายใน ซึ่งเป็นการพัฒนามาจากกรอบแรกและรอบสอง ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ที่ 1-8

กลุ่มตัวบ่งชี้ข้อตกลง หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ประเมินผลผลิตตามปรัชญา ปณิธาน พันธกิจ และวัตถุประสงค์ ของการจัดตั้งสถานศึกษา รวมถึงความสำเร็จตามจุดเน้นและจุดเด่นที่ส่งผลกระทบต่อเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละสถานศึกษา โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ที่ 9-10

กลุ่มตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดแนวทางพัฒนาเพื่อร่วมกันชี้แนะ ป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมตามนโยบายของรัฐ ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนตามกาลเวลาและปัญหาสังคมที่เปลี่ยนไป โดยมีเป้าหมายที่แสดงถึงความเป็นผู้ช่วยเหลือสังคม และแก้ปัญหาสังคมของสถานศึกษา เช่น การปฏิรูปการศึกษา การส่งเสริมและสืบสานโครงการตามพระราชดำริ และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริม

ประชาธิปไตยในสถานศึกษา การป้องกันสิ่งเสพติด การพร้อมรับการเป็นสมาชิกสังคมอาเซียน การอนุรักษ์พลังงาน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การป้องกันอุบัติเหตุ การแก้ปัญหาความขัดแย้ง การสร้างสังคมสันติสุขและความปรองดอง ฯลฯ โดยสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดและหน่วยงานต้นสังกัดให้การรับรองการกำหนดตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริมของสถานศึกษา ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ที่ 11 และ 12

หลักเกณฑ์การกำหนดตัวบ่งชี้

การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีการพัฒนาตัวบ่งชี้ 3 กลุ่มตัวบ่งชี้ คือ กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐาน กลุ่มตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ และกลุ่มตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม ให้สอดคล้องกับกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 ข้อ 38 ซึ่งกำหนดให้สำนักงาน ทำการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา แต่ละแห่งตามมาตรฐานการศึกษาของชาติและครอบคลุมหลักเกณฑ์ ในเรื่องดังต่อไปนี้ คือ

1. มาตรฐานที่วัดด้วยผลการจัดการศึกษาในแต่ละระดับและประเภทการศึกษา
2. มาตรฐานที่วัดด้วยการบริหารจัดการศึกษา
3. มาตรฐานที่วัดด้วยการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. มาตรฐานที่วัดด้วยการประกันคุณภาพภายใน โดยมีรายละเอียดดังนี้

มาตรฐานที่วัดด้วยผลการจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มาตรา 6 ระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม ประเมินมาตรฐานนี้ด้วยตัวบ่งชี้พื้นฐาน 5 ตัวบ่งชี้ ตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ 2 ตัวบ่งชี้ และตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม 1 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

ตัวบ่งชี้พื้นฐาน

1. ผู้เรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี
2. ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
3. ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
4. ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น
5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

ตัวบ่งชี้อัตลักษณ์

1. ผลการพัฒนาให้บรรลุตามปรัชญา ปณิธาน พันธกิจ และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษา

2. ผลการพัฒนาตามจุดเน้นและจุดเด่นที่ส่งผลกระทบต่อเป็นเอกลักษณ์ของสถานศึกษา ตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม

1. ผลการดำเนินการ โครงการพิเศษเพื่อส่งเสริมบทบาทของสถานศึกษา

มาตรฐานที่วัดด้วยการบริหารจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

มาตรา 39 ระบุว่า “ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง โดยหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจดังกล่าว ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง” การประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม ประเมินมาตรฐานนี้ด้วยตัวบ่งชี้พื้นฐาน 1 ตัวบ่งชี้ และตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม 1 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

ตัวบ่งชี้พื้นฐาน

1. ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการและการพัฒนาสถานศึกษา

ตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม

1. ผลการส่งเสริมพัฒนาสถานศึกษาเพื่อยกระดับมาตรฐาน รักษามาตรฐาน และพัฒนาสู่ความเป็นเลิศที่สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา

มาตรฐานที่วัดด้วยการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

มาตรา 24 ระบุว่า “จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกสถานการณ์” การประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม ประเมินมาตรฐานนี้ด้วยตัวบ่งชี้พื้นฐาน 1 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

ตัวบ่งชี้พื้นฐาน

1. ประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานที่วัดด้วยการประกันคุณภาพภายใน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

มาตรา 48 ระบุว่า “ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา

ที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก” การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม ประเมินมาตรฐานนี้ด้วยตัวบ่งชี้พื้นฐาน 1 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

ตัวบ่งชี้พื้นฐาน

1. พัฒนาการของการประกันคุณภาพภายในโดยสถานศึกษาและต้นสังกัด

กลุ่มตัวบ่งชี้เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสามระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตามกฎหมายว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553

ครอบคลุมมาตรฐานที่ว่าด้วย

1. ผลการจัดการศึกษา
2. การบริหารจัดการศึกษา
3. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. การประกันคุณภาพภายใน

การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ประเมินมาตรฐานตามกฎหมายว่าด้วยระบบฯ ประกอบด้วย 3 กลุ่มตัวบ่งชี้ คือ กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐาน (8 ตัวบ่งชี้) กลุ่มตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ (2 ตัวบ่งชี้) และกลุ่มตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม (2 ตัวบ่งชี้) มีจำนวนรวมทั้งหมด 12 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ความสอดคล้องระหว่างตัวบ่งชี้และมาตรฐานตามกฎกระทรวง

	ตัวบ่งชี้	มาตรฐานตามกฎกระทรวงฯ
กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐาน	1. ผู้เรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี	
	2. ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์	มาตรฐานที่ 1
	3. ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	ผลการจัดการศึกษา
	4. ผู้เรียนคิดเป็นทำเป็น	
	5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน	
	6. ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	มาตรฐานที่ 3 การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
	7. ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการและการพัฒนาสถานศึกษา	มาตรฐานที่ 2 การบริหารจัดการศึกษา
	8. พัฒนาการของการประกันคุณภาพภายในโดยสถานศึกษาและต้นสังกัด	มาตรฐานที่ 4 การประกันคุณภาพภายใน
กลุ่มตัวบ่งชี้ อัตลักษณ์	9. ผลการพัฒนาให้บรรลุตามปรัชญา ปณิธาน พันธกิจ และวัตถุประสงค์ ของการจัดตั้งสถานศึกษา	มาตรฐานที่ 1 ผลการจัดการศึกษา
	10. ผลการพัฒนาตามจุดเน้นและจุดเด่นที่ส่งผลสะท้อนเป็นเอกลักษณ์ของสถานศึกษา	
กลุ่มตัวบ่งชี้ มาตรการส่งเสริม	11. ผลการดำเนินงานโครงการพิเศษเพื่อส่งเสริมบทบาทของสถานศึกษา	
	12. ผลการส่งเสริมพัฒนาสถานศึกษาเพื่อยกระดับมาตรฐาน รักษามาตรฐาน และพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ ที่สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา	มาตรฐานที่ 2 การบริหารจัดการศึกษา

ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินอภิมาน (Meta Evaluation)

การประเมินอภิมานเป็นการประเมินผลการประเมินที่มีความสำคัญโดยผู้วิจัยนำเสนอการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมินอภิมาน 5 ด้าน คือ ความหมายของการประเมินอภิมาน จุดมุ่งหมายของการประเมินอภิมาน ประเภทของการประเมินอภิมาน ขั้นตอนการประเมินอภิมาน และเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินอภิมาน โดยมีรายละเอียดในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

ความหมายของการประเมินอภิมาน

ได้มีนักวิชาการทางการศึกษาให้ความหมายของการประเมินอภิมานไว้ดังต่อไปนี้

สคริฟเวน (Scriven, p. 1991) ได้ให้ความหมายของคำว่า การประเมินอภิมาน (Meta-evaluation) ว่า การประเมินงานประเมินหลาย ๆ เรื่อง หรือการประเมินผู้ประเมินหลาย ๆ คน (Evaluation of Evaluations or Evaluators) หรือเป็นการประเมินซ้อนการประเมิน (Second-order Evaluation)

สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 2000, p. 96) ได้กล่าวถึงความหมายของการประเมินอภิมานว่าเป็นกระบวนการในการบรรยาย การได้รับ และการประยุกต์ใช้สารสนเทศเชิงบรรยาย และสารสนเทศเชิงตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ความเป็นไปได้ ความเหมาะสมและความถูกต้องของการประเมิน เพื่อให้แนวทางในการประเมินและการรายงานต่อสาธารณะในส่วนของคุณค่าและจุดอ่อนของการประเมิน

พิชญ์ พงศรี (2551, หน้า 12) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประเมินอภิมาน (Meta Evaluation) หมายถึง การประเมินผลของการประเมินอีกครั้งหนึ่งเพื่อพิจารณาคุณภาพ โดยศึกษาความถูกต้องและความเหมาะสมของการประเมิน

สุวิมล ติรณานนท์ (2550, หน้า 10) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประเมินอภิมาน (Meta Evaluation) หมายถึง การประเมินโครงการประเมินเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของการประเมิน นิยมใช้ประเมินการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) การประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) และการประเมินผลที่เกิดขึ้น (Outcome Evaluation)

รัตน์ บัวสนธิ์ (2550, หน้า 193) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประเมินอภิมาน (Meta Evaluation) หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศเชิงบรรยายและเชิงตัดสินใจเกี่ยวกับการมีประโยชน์ (Utility) ความเป็นไปได้ (Feasibility) ความเหมาะสม (Propriety) และความแม่นยำถูกต้อง (Accuracy) ของการประเมินตลอดจนสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานประเมินอย่างเป็นระบบ ความซื่อสัตย์ การยอมรับและความรับผิดชอบในการดำเนินงานประเมินที่มีต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้ไปเป็นแนวทางการดำเนินงานประเมิน รวมทั้งชี้แนะจุดอ่อนและจุดแข็งของรายงานการประเมิน

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การประเมินอภิมาน (Meta Evaluation) เป็นกระบวนการตรวจสอบคุณภาพของงานประเมิน โดยอาศัยเกณฑ์ในการประเมินที่มีความครอบคลุม กระบวนการประเมินเพื่อให้ทราบถึงคุณภาพของงานประเมินและเป็นแนวทางในการปรับปรุง การประเมิน

จุดมุ่งหมายของการประเมินอภิมาน

สมิธ (Smith, 1978 อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนวาสี, 2545, หน้า 174) กล่าวว่า การประเมินอภิมานเป็นกลไกอย่างหนึ่งในการควบคุมคุณภาพของการประเมิน อันอาจนำไปสู่การพัฒนาทฤษฎี และวิธีปฏิบัติทางการประเมิน การประเมินอภิมานอาจนำไปใช้โดยมีจุดมุ่งหมายต่าง ๆ คือ

1. ประเมินคุณภาพ ผลกระทบ หรือการใช้ผลการประเมิน
2. ตรวจสอบและรับรองรายงานการประเมิน
3. ควบคุม หรือสะท้อนอคติในการประเมิน
4. ตีคุณค่าหรือประโยชน์ของวิธีการประเมินใหม่ ๆ

สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1985, p. 151 อ้างถึงใน รัตนะ บัวสนธิ์, 2550, หน้า 193-194)

เสนอจุดมุ่งหมายของการประเมินอภิมานไว้ 2 ข้อ คือ

1. เพื่อชี้แนะแนวทางการประเมินที่อยู่ในระหว่างการประเมินสิ่งที่ได้รับการประเมิน
2. เพื่อจัดทำรายงานสู่สาธารณะเกี่ยวกับจุดแข็งและจุดอ่อนของการประเมิน

จากวัตถุประสงค์ทั้งสองประการที่กล่าวมานั้นก็จะสอดคล้องกับลักษณะการดำเนินงานประเมินอภิมานที่แบ่งออกเป็นสองประเภท ได้แก่ การประเมินอภิมานเป็นระยะ (การประเมินอภิมานเชิงความก้าวหน้า) และการประเมินอภิมานแบบสรุปรวม ซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

ประเภทของการประเมินอภิมาน

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2541, หน้า 84-85) ได้แบ่งการประเมินอภิมานออกเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ การประเมินอภิมานเชิงความก้าวหน้า (Formative Meta Evaluation) และการประเมินอภิมานเชิงสรุปรวม (Summative Meta Evaluation) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การประเมินอภิมานเชิงความก้าวหน้า (Formative Meta Evaluation)

การประเมินอภิมานเชิงความก้าวหน้าเป็นการประเมินงานที่มีลักษณะการใช้การประเมินเชิงสร้างสรรค์ กล่าวคือ เป็นการวางแผนก่อนปฏิบัติการประเมิน การประเมินอภิมานเชิงความก้าวหน้าช่วยให้นักประเมิน ตัดสินใจเกี่ยวกับการตัดสินใจว่าจะประเมินอะไร นิยามปัญหาที่ประเมินกำหนด เกี่ยวข้องกับการประเมินหรือลูกค้านของการประเมินทำวัตถุประสงค์ของการประเมินให้กระจ่าง กำหนดข้อสัญญา กำหนดข้อมูลและสารสนเทศที่ต้องการ กำหนดวิธีการรวบรวมข้อมูล และวิธีวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดตารางการประเมิน จัดหาทีมประเมิน กำหนดงบประมาณ เตรียมข้อสรุป

และเสนอแนะ และเลือกรูปแบบและวิธีการรายงานผลการประเมิน โดยสัญลักษณ์การประเมินอภิमानเชิงความก้าวหน้า โดยสรุปแล้วการประเมินอภิमानเชิงความก้าวหน้า หมายถึง การประเมินว่าแผนการประเมินและการดำเนินการประเมินเป็นไปตามแนวทางมาตรฐานที่กำหนดหรือไม่ ถ้าปฏิบัติตามแนวทางก็จะได้ผลประเมินที่ถูกต้อง สมเหตุสมผล อีกทั้งเป็นการหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาด โดยทั่วไปของการประเมินได้ ทั้งนี้ข้อตกลงเบื้องต้นที่สำคัญ คือ คุณค่าสูงสุดของการประเมินจะมีค่ามากที่สุดเมื่อดำเนินการประเมินตามแนวทางมาตรฐานของการประเมินที่กำหนดและหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดในการประเมิน

2. การประเมินอภิमानเชิงสรุปรวม (Summative Meta Evaluation)

การประเมินอภิमानเชิงสรุปรวมนั้นถือว่าเป็นบทบาทพื้นฐานของการประเมินอภิमान กล่าวคือเป็นการแสดงถึงคุณค่ารวมของงานประเมิน เป็นบทบาทที่แสดงถึงความพร้อมที่จะให้ตรวจสอบได้ของนักประเมิน โดยการรายงานให้สาธารณะทราบถึงความเป็นมาตรฐานของงานประเมิน ผลการประเมินอภิमानเชิงสรุปรวมช่วยให้ผู้ใช้ผลการประเมินตัดสินใจได้ว่าควรจะยอมรับผลการประเมินและข้อเสนอแนะจากงานประเมินมากน้อยเพียงใด

นอกจากนี้ นงลักษณ์ วิรัชชัย (2547, หน้า 21-22) ได้กล่าวถึงประเภทของการประเมินในเอกสารประกอบการบรรยาย เรื่องการประเมินอภิमान (Meta Evaluation) ว่าในปัจจุบันการประเมินอภิमानมีแนวปฏิบัติแตกต่างกันสองแบบ กล่าวคือ แบบแรกเป็นการประเมินอภิमानงานประเมินเดียว (Meta Evaluation of the Evaluation) และแบบที่สองเป็นการประเมินอภิमानงานประเมินหลายเรื่อง (Meta Evaluation of Evaluations) โดยมีรายละเอียดคือ

1. การประเมินอภิमानงานประเมินเดียว (Meta Evaluation of the Evaluation) การประเมินอภิमानงานประเมินเดียวเป็นการประเมินอภิमानงานประเมินเพียงเรื่องเดียว มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบ ควบคุม และรับรองคุณภาพงานประเมิน เน้นความสำคัญของการประเมิน คุณภาพงานประเมิน โดยไม่มีการสังเคราะห์ผลของการประเมินเพราะมีงานประเมินเพียงเรื่องเดียว การประเมินอภิमानแบบนี้อาจทำได้ทั้งการประเมินอภิमानของการประเมินภายนอกและการประเมินอภิमानของการประเมินภายใน

2. การประเมินอภิमानงานประเมินหลายเรื่อง (Meta Evaluation of Evaluations)

การประเมินอภิमानงานประเมินหลายเรื่องเป็นการประเมินหลายโครงการ มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบคุณภาพและเพื่อสังเคราะห์งานประเมินทั้งหมด ซึ่ง สกริฟเวน อธิบายว่าการประเมินแบบนี้เน้นความสำคัญของการประเมินงานประเมินหลายเรื่อง เพื่อตรวจสอบ ควบคุม และรับรองคุณภาพงานประเมิน และเพื่อสังเคราะห์งานประเมิน ให้ได้องค์ความรู้ที่นำไปใช้ปรับปรุงทั้งในส่วนองงานประเมินและในส่วนของการประเมินอภิमानได้

ขั้นตอนการประเมินอภิमान

การประเมินอภิमानประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงานเช่นเดียวกับการประเมินทั่วไป แต่จะมีขั้นตอนการสังเคราะห์ผลการประเมินงานประเมินเพิ่มมาอีกขั้นตอนหนึ่ง (Scriven, 1991; Scott-little, Hamann & Jurs, 2002, pp. 397-416; Harvey, 1999; นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2546, หน้า 30-31 อ้างถึงใน ไชยยศ ไพบูลย์ศิริธรรม, 2550, หน้า 61-63) ได้สรุปว่าการประเมินอภิमानมีขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญ 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินอภิमान

การดำเนินงานขั้นตอนนี้เป็นการระบุความจำเป็น เหตุผลที่ต้องการประเมินอภิमान พร้อมระบุจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ในการประเมินอภิमान

ขั้นตอนที่ 2 เสาะค้นงานประเมิน/ นักประเมิน

ขั้นตอนนี้เป็นการเสาะค้นหางานประเมิน/ นักประเมิน ซึ่งจะนำมาประเมินอภิमान ในบางกรณี อาจมีงานประเมินอภิमानที่ต้องการประเมินอภิमानแล้วก็ได้ในกรณีที่ยังไม่มี อาจจะต้องเสาะค้นตามหลักการเสาะค้นงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์งานวิจัย ในกรณีที่เป็นการประเมิน นักประเมินต้องกำหนดคุณสมบัติหรือขอบข่ายของนักประเมินที่จะนำมาประเมินอภิमान

ขั้นตอนที่ 3 บรรยายลักษณะงานประเมิน/ นักประเมิน

การดำเนินงานขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาบรรยายลักษณะของงานประเมิน/ นักประเมิน ซึ่งจะนำมาประเมินอภิमानลักษณะของรายงานที่ได้จะเป็นรายงานบรรยายลักษณะธรรมชาติของ กระบวนการประเมินที่ใช้ ตั้งแต่วัตถุประสงค์ของการประเมิน ลักษณะของนักประเมิน การบรรยาย สิ่งที่ถูกประเมิน การสร้างเครื่องมือประเมินและการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และการ เสนอผลการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่ประเมินว่ามีลักษณะอย่างไร

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์เปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน

การดำเนินงานขั้นตอนนี้เป็นการตรวจสอบคุณภาพงานประเมิน/ นักประเมิน โดยวิเคราะห์ว่างานประเมิน/ นักประเมิน มีลักษณะสอดคล้องตรงตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินมากน้อยเพียงใด การดำเนินงานขั้นตอนนี้อาจใช้บัญชีตรวจสอบงานประเมินหลักที่สร้างขึ้นตามเกณฑ์มาตรฐาน การตรวจสอบคุณภาพของงานประเมินของ The Joint Committee on Standards for Educational Evaluation ก็ได้ นอกจากนี้ นักประเมินยังต้องตรวจสอบคุณภาพของแผนแบบการวิจัยที่ใช้ในการ ประเมินด้วย

ขั้นตอนที่ 5 การสังเคราะห์งานประเมิน

หลังจากการดำเนินงานในขั้นตอนที่สี่ เมื่อนักประเมิน พบว่างานประเมิน/ นักประเมิน มีคุณภาพตรงตามที่ต้องการ นักประเมินจะดำเนินการสังเคราะห์งานประเมิน/ ลักษณะของนักประเมิน

ทั้งในส่วนที่เป็นผลการประเมินและการนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ สรุปและอภิปรายผลการสังเคราะห์ หากงานประเมินใช้แบบแผนวิจัยเชิงทดลอง นักประเมินอภิมานจะสังเคราะห์ขนาดอิทธิพล (Effect Size) ของงานประเมินด้วย

ขั้นตอนที่ 6 เสนอรายงานประเมินอภิมานและการนำผลไปใช้

ขั้นตอนนี้เป็นการสรุปผลการประเมินอภิมานทั้งหมดจัดทำเป็นรายงาน นักประเมินอภิมานต้องให้ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายเกี่ยวกับการนำผลการประเมินอภิมานไปใช้ประโยชน์ ทั้งในการปรับปรุงงานประเมินที่นำมาประเมินอภิมานและปรับปรุงวิธีการประเมินอภิมานด้วย

รัตนะ บัวสนธิ์ (2555, หน้า 176-177) ได้สรุปจากแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 2000, pp. 191-202) ถึงขั้นตอนในกระบวนการประเมินอภิมานว่าประกอบด้วย 11 ขั้นตอน กล่าวคือ

1. กำหนดและติดต่อกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำหรับการประเมินอภิมาน ซึ่งกลุ่มบุคคลดังกล่าว ก็ได้แก่ ผู้ใช้ผลการประเมิน ผู้ว่าจ้างทำการประเมินและผู้ปฏิบัติงานในโครงการที่ได้รับการประเมิน

2. จัดหาทีมนักประเมินอภิมานที่ต้องมีนักประเมินที่มีความเชี่ยวชาญอย่างน้อย 1 คน หรืออาจมากกว่าก็ได้ร่วมกับบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในโครงการนั้น ๆ หรือบุคคลภายนอกองค์กรหน่วยงาน เจ้าของโครงการ ซึ่งเป็นที่ยอมรับหรือมีความน่าเชื่อถือทางสังคม บุคคลเหล่านี้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการสร้างทีมนักประเมินอภิมานที่จะทำหน้าที่ประเมินการประเมินให้เป็นที่ยอมรับต่อผู้เกี่ยวข้องทั้งหลาย

3. กำหนดและนิยามคำถามการประเมินอภิมาน โดยพิจารณาจากประเด็นคำถามหลัก 2 ประการ คือ 1) งานประเมินนั้นเป็นไปตามเงื่อนไขความต้องการหรือมาตรฐานการประเมินหรือไม่ หรือกล่าวง่าย ๆ ว่างานประเมินนั้นมีคุณค่าเพียงไรนั่นเอง และ 2) งานประเมินนั้นสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการหรือไม่ หรือเป็นงานประเมินที่มีคุณประโยชน์ต่อการนำไปใช้เพียงไร คำถามหลัก 2 คำถามนี้จะนำไปสู่การแตกเป็นประเด็นคำถามย่อย ๆ เพื่อใช้ทำการประเมินอภิมาน ซึ่งประเด็นคำถามย่อยสำหรับการประเมินอภิมานก็มักจะใช้หลักสำหรับนักประเมิน (Guiding Principle for Evaluation) และมาตรฐานการประเมินโครงการ (Program Evaluation Standards) ของคณะกรรมการกำหนดมาตรฐานการประเมิน รวมทั้งการกำหนดคำถามจากกลุ่มผู้ใช้บริการด้วยส่วนหนึ่ง เหล่านี้ประกอบกันเป็นคำถามเพื่อใช้ในการดำเนินงานประเมินอภิมาน

4. ยอมรับและใช้มาตรฐาน หลักการ และเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับการตัดสินใจในการประเมิน ซึ่งความเหมาะสมของมาตรฐาน หลักการ และเกณฑ์ที่จะนำมาใช้นั้นก็อาจจะพิจารณาจากการยอมรับในวงวิชาการวิชาชีพนั้น ๆ เช่น มาตรฐานความเป็นครู พยาบาลหรือวิศวกร เป็นต้น ขึ้นอยู่กับว่าเป็นการประเมินโครงการอะไรในแวดวงวิชาชีพใด

5. จัดทำสัญญายอมรับการว่าจ้างพร้อมเงื่อนไขข้อตกลงต่าง ๆ ในการประเมินอภิมาน การทำบันทึกข้อตกลงสัญญาว่าจ้างการทำการประเมินอภิมานหลังจากการทำการเจรจาต่อรอง ระหว่างนักประเมินอภิมานและผู้รับบริการหรือผู้ว่าจ้างนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งเป็นการ ช่วยป้องกันนักประเมินมิให้ถูกแทรกแซงในทางการเมืองเกี่ยวกับการประเมินแล้ว ยังช่วยให้ผู้รับ บริการรวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้าใจถึงการทำการประเมินอภิมานซึ่งอาจจะต้องมีการเก็บรวบรวม ข้อมูลต่าง ๆ เพิ่มเติม คู่มือการหนึ่งเป็นการคอยตรวจสอบจับผิดนักประเมินโครงการเดิม ดังนั้น การทำสัญญาข้อตกลงที่ชัดเจนรัดกุมจะช่วยป้องกันความเข้าใจผิดในทำนองที่กล่าวได้เป็นอย่างดี

6. เก็บรวบรวมและตรวจสอบทบทวนสารสนเทศเกี่ยวกับการประเมินโครงการที่จัดเตรียม หรือปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจน การเก็บรวบรวมและตรวจสอบสารสนเทศในขั้นนี้ มุ่งหมายทำการ ตรวจสอบรายงานการประเมินโครงการที่ได้รับการจัดเตรียมนำเสนอหรือเผยแพร่ไว้แล้ว เช่น การเผยแพร่ในรูปเอกสาร สิ่งพิมพ์ หรืออาจเป็นการเผยแพร่ทางเว็บไซต์ (Website) ก็ได้ หากนักประเมิน พบว่าสารสนเทศที่ปรากฏอย่างชัดเจนซึ่งมีการจัดเตรียมไว้เหล่านี้ มีความสมบูรณ์ก่อให้เกิดความ น่าเชื่อถือแล้วก็จะสามารถจัดทำเป็นรายงานการประเมินอภิมานได้เลย แต่ถ้าหากยังเห็นว่าสารสนเทศ ต่าง ๆ ที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอต่อการสรุปจัดทำรายงาน นักประเมินอภิมานก็ต้องดำเนินการต่อไป ในขั้นที่ 7

7. เก็บรวบรวมข้อมูลใหม่ ๆ ที่จำเป็นเพิ่มเติมด้วยวิธีการต่าง ๆ อาทิ การเยี่ยมชมสถานที่ เพื่อสัมภาษณ์ การสังเกต และการสำรวจ เป็นต้น ในการประเมินอภิมานเพื่อตัดสินคุณค่าและ คุณประโยชน์ของการประเมินครั้งแรกนั้น บ่อยครั้งที่นักประเมินอภิมานจำเป็นต้องเก็บรวบรวม ข้อมูลใหม่ ๆ เพิ่มเติมนอกเหนือไปจากข้อมูลและสารสนเทศที่จัดเตรียมไว้ในการประเมินครั้งแรก ซึ่งอาจยังไม่เพียงพอต่อการลงข้อสรุปตัดสินคุณค่าและคุณประโยชน์ของการประเมินนั้น ๆ การเก็บ รวบรวมข้อมูลใหม่นี้อาจใช้วิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การเยี่ยมชมสถานที่ที่โครงการมีการดำเนินงานอยู่ เพื่อการสัมภาษณ์ สังเกตบุคคลที่เกี่ยวข้องตลอดจนร่องรอยการดำเนินงานของโครงการหรืออาจจะ ใช้การสำรวจความคิดเห็นของบุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียก็ได้

8. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและสารสนเทศทั้งที่เป็นเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เนื่องจาก ข้อมูลสารสนเทศทั้งที่มีอยู่เดิมจากการประเมินโครงการครั้งแรก และจากการเก็บรวบรวมข้อมูลใหม่ มีอย่างหลากหลายซึ่งอาจเป็นทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนั้นจึงต้องใช้วิธีการวิเคราะห์ ทั้งสองแบบให้สอดคล้องกับลักษณะข้อมูลสารสนเทศที่มีอยู่

9. ตัดสินคุณค่าและคุณประโยชน์ของการประเมินโดยใช้เกณฑ์มาตรฐานและหลักการ ตัดสินที่เหมาะสมเป็นที่ยอมรับได้ในวิชาการวิชาชีพนั้น ๆ

10. จัดทำรายงานการประเมินอภิमानตามที่จำเป็นหรือตามที่ระบุไว้ในสัญญาข้อตกลง รวมทั้งการนำเสนอรายงานการประเมินอภิमान การจัดทำรายงานการประเมินอภิमानเพื่อให้ตอบสนอง กับความต้องการของผู้ใช้บริการ จำเป็นต้องมีการวางแผนการเขียนรายงาน การจัดทำต้นฉบับทั้งที่เป็น รายงานย่อและรายงานสรุปสุดท้าย นอกจากนั้นเมื่อจัดทำรายงานแล้วก็อาจต้องมีการนำเสนอ โดยวาจาประกอบในที่ประชุมของกลุ่มผู้ใช้บริการก็ได้

11. ช่วยผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทำการตีความและนำผลการประเมินอภิमान ไปใช้ในกรณีที่ทำเป็นและหากเป็นไปได้นอกเหนือจากการทำรายงานและนำเสนอรายงานแล้ว นักประเมินอภิमानยังอาจจะต้องช่วยตีความผลการประเมินอภิमानและเสนอแนะเกี่ยวกับการนำผล การประเมินไปใช้ในแง่มุมต่าง ๆ ให้แก่กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือผู้รับบริการจากโครงการที่ทำ การประเมินอีกด้วย

เกณฑ์การประเมินอภิमान

เกณฑ์การประเมินอภิमान เป็นมาตรฐานที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการพิจารณาตัดสินคุณค่า ของงานประเมิน จากการศึกษาพบว่าเกณฑ์การประเมินอภิमानที่สำคัญมีอยู่ 2 แนวทาง ได้แก่ เกณฑ์การประเมินอภิमानตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีมและคณะกรรมการกำหนดมาตรฐานการประเมิน ทางการศึกษา (The Joint Committee on Standards for Educational Evaluation) และเกณฑ์การประเมิน อภิमानตามแนวคิดของสคริฟเวน (Scriven) โดยมีรายละเอียดของเกณฑ์การประเมินทั้งสองแนวคิด ดังต่อไปนี้

1. เกณฑ์การประเมินอภิमानตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีมและคณะกรรมการกำหนด มาตรฐานการประเมินทางการศึกษา (The Joint Committee on Standards for Educational Evaluation) โดยมีสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) เป็นผู้อำนวยการได้ดำเนินการจัดทำมาตรฐานสำหรับการตัดสิน คุณภาพการประเมินทางการศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 มาตรฐาน คือ มาตรฐานด้านการใช้ประโยชน์ (Utility Standards) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) และมาตรฐานด้านความถูกต้อง (Accuracy Standards) จำนวน 30 เกณฑ์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (Madaus, Scriven & Stufflebeam, 1984, pp. 395-404; ศิริชัย กาญจนวาสี, 2545, หน้า 175-181 อ้างถึงใน ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม, 2550, หน้า 63-68)

1.1 มาตรฐานด้านการใช้ประโยชน์ (Utility Standards) เป็นมาตรฐานที่มีเจตนา เพื่อให้แน่ใจว่าการประเมินนั้นให้สารสนเทศที่จำเป็นแก่ผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วยเกณฑ์ จำนวน 8 ข้อ ดังนี้

1.1.1 U1 การระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้เกี่ยวข้องที่ต้องการใช้สารสนเทศ: จะเป็นการระบุผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ได้รับผลกระทบเกี่ยวกับการประเมินหรือผู้ต้องการใช้สารสนเทศในการประเมิน

1.1.2 U2 ความเป็นที่น่าเชื่อถือของผู้ประเมิน: ผู้ประเมินจะต้องเป็นผู้ที่รู้ถึงวิธีการประเมิน ผู้ประเมินจะต้องเป็นที่น่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับ ตลอดจนมีความซื่อสัตย์ (น่าไว้วางใจ)

1.1.3 U3 การรวบรวมข้อมูลครอบคลุมและตอบสนองความต้องการใช้สารสนเทศของผู้เกี่ยวข้อง: การรวบรวมสารสนเทศจะต้องมีความครอบคลุมและเลือกใช้สารสนเทศที่ตรงกับวัตถุประสงค์การประเมิน ตลอดจนตอบสนองต่อความต้องการและความสนใจของผู้เกี่ยวข้อง

1.1.4 U4 การแปลความหมายและการตัดสินคุณค่ามีความชัดเจน: การแปลความหมายจากข้อค้นพบที่ได้จะต้องใช้มุมมอง กระบวนการและเหตุผล โดยจะต้องบรรยายอย่างระมัดระวัง และการตัดสินคุณค่าจะต้องมีความยุติธรรม

1.1.5 U5 รายงานการประเมินมีความชัดเจนทุกขั้นตอน: รายงานการประเมินจะต้องบรรยายตั้งแต่วัตถุประสงค์ของการประเมินบริบทของการประเมิน ความมุ่งหมาย กระบวนการ และข้อค้นพบของการประเมิน โดยจะต้องมีการอธิบายให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับผลการประเมินได้เข้าใจว่าประเมินอะไร ประเมินทำไม ใช้สารสนเทศอะไร บทสรุปเป็นอย่างไร และมีข้อเสนอแนะอะไรบ้าง

1.1.6 U6 การเผยแพร่ผลการประเมินไปยังผู้เกี่ยวข้องอย่างทั่วถึง: ข้อค้นพบที่ได้จากการประเมินจะต้องเผยแพร่ไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประเมิน โดยที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินสามารถประเมินและนำข้อค้นพบไปใช้ได้

1.1.7 U7 รายงานการประเมินเสร็จทันเวลาสำหรับการนำไปใช้ประโยชน์: รายงานการประเมินจะต้องเสร็จทันเวลา ผู้เกี่ยวข้องกับการประเมินสามารถใช้สารสนเทศที่ได้จากรายงานการประเมินมากที่สุด

1.1.8 U8 การประเมินส่งผลกระทบในการกระตุ้นให้มีการดำเนินการประเมินต่อไปอย่างต่อเนื่อง: การประเมินจะต้องกระตุ้นให้เกิดการวางแผนและปฏิบัติต่อไป

1.2 มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) เป็นมาตรฐานที่มีเจตนาเพื่อให้แน่ใจว่าการประเมินนั้นสอดคล้องกับความเป็นจริง สามารถปฏิบัติได้จริง มีความรอบคอบ ถ้วนถี่ประหยัดและคุ้มค่า ประกอบด้วยเกณฑ์ จำนวน 3 ข้อดังนี้

1.2.1 F1 วิธีการประเมินสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง: กระบวนการของการประเมินสามารถปฏิบัติได้จริง

1.2.2 F2 การเป็นที่ยอมรับได้ทางการเมือง: การออกแบบและการปฏิบัติการประเมินควรได้รับการยอมรับจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

1.2.3 F3 ผลที่ได้มีความคุ้มค่า: การประเมินควรได้รับสารสนเทศที่เพียงพอที่จะพิสูจน์ถึงความถูกต้องเพื่อที่จะสามารถปรับปรุง ขยายงานหรือการล้มเลิก

1.3 มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) เป็นมาตรฐานที่มีเจตนาเพื่อให้คำนึงถึงกฎ ระเบียบ จริยธรรม/ จรรยาบรรณ และความปลอดภัยของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินประกอบด้วยเกณฑ์ จำนวน 8 ข้อ ดังนี้

1.3.1 P1 การกำหนดข้อตกลงของการประเมินอย่างเป็นทางการ: มีการกำหนดข้อตกลงเบื้องต้นในการประเมิน (ทำไมถึงประเมิน ประเมินอย่างไร ใครเป็นผู้ให้ข้อมูลประเมินเมื่อใด

1.3.2 P2 การแก้ปัญหาของความขัดแย้งในการประเมินด้วยความเป็นธรรมและโปร่งใส: การให้ความสนใจเกี่ยวกับความขัดแย้ง (ที่เกิดขึ้นและหลีกเลี่ยงไม่ได้) และการปฏิบัติกับสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างซื่อสัตย์และตรงไปตรงมา

1.3.3 P3 รายงานผลการประเมินอย่างตรงไปตรงมา เปิดเผยและคำนึงถึงข้อจำกัดของการประเมิน: การรายงานการประเมินจะต้องมีความตรงไปตรงมา ซื่อสัตย์ เปิดเผย ตรงกับข้อค้นพบที่ได้จากการประเมิน และบอกถึงข้อจำกัดของการประเมินด้วย

1.3.4 P4 มีการให้ความสำคัญต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของสาธารณะ: การประเมินจะต้องให้ความเคารพและรับรองสิทธิในการรับรู้ข่าวสาร โดยจะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยและสิทธิส่วนบุคคล

1.3.5 P5 การคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง: การประเมินจะต้องออกแบบและปฏิบัติโดยคำนึงถึงสิทธิและความปลอดภัยของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้จะต้องให้ความเคารพและปกป้องกลุ่มตัวอย่าง

1.3.6 P6 การเคารพสิทธิในการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง: ผู้ประเมินจะต้องเคารพสิทธิ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับการประเมิน

1.3.7 P7 มีรายงานผลการประเมินที่สมบูรณ์ ยุติธรรมและเสนอทั้งจุดเด่น จุดด้อยของสิ่งที่ประเมิน: รายงานการประเมินจะต้องมีความสมบูรณ์และยุติธรรมในการนำเสนอจุดเด่น และจุดด้อยของสิ่งที่ทำการประเมิน

1.3.8 P8 ผู้ประเมินทำการประเมินด้วยความรับผิดชอบและมีจรรยาบรรณ: ผู้ประเมินจะต้องใช้ทรัพยากรอย่างรอบคอบ มีความรับผิดชอบและมีจริยธรรม/ จรรยาบรรณ

1.4 มาตรฐานด้านความถูกต้อง (Accuracy Standards) เป็นมาตรฐานที่มีเจตนาเพื่อให้แน่ใจว่าการประเมินเป็นไปอย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา มีการใช้เทคนิควิธีการเพื่อให้ได้สารสนเทศที่เพียงพอสำหรับการตัดสินใจคุณค่าทางด้านรูปธรรมและนามธรรมของสิ่งที่ทำการประเมินประกอบด้วยเกณฑ์ จำนวน 11 ข้อ ดังนี้

- 1.4.1 A1 มีการระบุวัตถุประสงค์ของการประเมินอย่างชัดเจน: วัตถุประสงค์ของการประเมินจะต้องได้รับการตรวจสอบอย่างดี และจะต้องมีความชัดเจน
- 1.4.2 A2 มีการวิเคราะห์บริบทของการประเมินอย่างเพียงพอ: จะต้องมีการตรวจสอบรายละเอียดของบริบทการประเมินในรายงานการประเมิน
- 1.4.3 A3 มีการบรรยายจุดประสงค์และกระบวนการประเมินอย่างชัดเจน: วัตถุประสงค์และกระบวนการประเมินจะต้องมีการบรรยายอย่างละเอียด เพียงพอและสามารถปฏิบัติได้
- 1.4.4 A4 มีการบรรยายแหล่งข้อมูลและการได้มาอย่างชัดเจน: จะต้องมีการบรรยายแหล่งสารสนเทศ (ข้อมูล) ที่จะใช้อย่างละเอียด ชัดเจนและเพียงพอ
- 1.4.5 A5 การพัฒนาเครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีความตรง: เครื่องมือและกระบวนการประเมินจะต้องมีความตรง และได้สารสนเทศที่ถูกต้องแม่นยำ
- 1.4.6 A6 การพัฒนาเครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีความเที่ยง: เครื่องมือและกระบวนการประเมินจะต้องมีความเที่ยง และได้สารสนเทศที่มีความคงเส้นคงวา
- 1.4.7 A7 มีการจัดระบบควบคุมสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และการรายงาน: การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และการรายงานในการประเมินได้รับการพิจารณา/ตรวจสอบเพื่อให้ได้ผลการประเมินที่ไม่มีข้อบกพร่องผิดพลาด
- 1.4.8 A8 มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ: มีการใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในการประเมิน เพื่อสนับสนุนการแปลความหมายของผลการประเมิน
- 1.4.9 A9 มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ: มีการใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในการประเมิน เพื่อสนับสนุนการแปลความหมายของผลการประเมิน
- 1.4.10 A10 มีการลงสรุปที่มีเหตุผลและมีผลการประเมินสนับสนุน: การสรุปผลการประเมินจะต้องมีความแน่นอน ชัดแจ้ง มีเหตุผลสนับสนุน
- 1.4.11 A11 มีการเขียนรายงานที่มีความเป็นปรนัย (Objectivity): การเขียนรายงานการประเมินจะต้องมีความชัดเจนถูกต้องตามข้อค้นพบจากการประเมิน โดยปราศจากข้อคิดเห็นที่ลำเอียงของผู้ประเมิน

2. เกณฑ์การประเมินอภิमानตามแนวคิดของสคริฟเวน (Scriven, 1991, pp. 230-231) ได้เสนอรายการตรวจสอบการประเมินหลัก (The Key Evaluation Checklist: KEC) เพื่อใช้ในการประเมินคุณภาพงานประเมินในการประเมินอภิमान แบ่งออกเป็น 13 ประเด็น ซึ่งครอบคลุมกระบวนการตรวจสอบตั้งแต่ก่อนเริ่มต้นการประเมิน จนกระทั่งการวิเคราะห์ผลการประเมิน โดยมีรายละเอียดของรายการตรวจสอบการประเมิน ดังนี้

2.1 การบรรยาย (Description) เป็นการบรรยายเกี่ยวกับสิ่งที่จะประเมินการออกแบบ การประเมิน การกำหนดทีมประเมิน หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ การกำหนดระยะเวลาในการประเมิน รวมถึงแหล่งข้อมูลที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2 ภูมิหลังและบริบท (Background and Context) เป็นการระบุผู้ต้องการทราบผลการประเมิน รวมถึงผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการประเมิน

2.3 ผู้เกี่ยวข้องกับการประเมิน (Consumer) เป็นการระบุถึงผู้เกี่ยวข้อง ผู้รับฟัง/รับทราบ/อ่านผลของการประเมิน

2.4 แหล่งที่มาของการประเมิน (Resources) เป็นการระบุถึงแหล่งที่จะได้มาซึ่งสารสนเทศในการประเมิน

2.5 คุณค่าของการประเมิน (Values) เป็นการระบุถึงคุณค่าสำหรับการประเมิน อาทิ เช่น การตรงต่อเวลา (ทันเวลา) ความคุ้มค่า ความยุติธรรม ความตรง (Validity) ความเหมาะสมและตรงกับความต้องการของผู้ต้องการทราบผลการประเมิน

2.6 กระบวนการในการประเมิน (Process) เป็นการระบุถึงการออกแบบและวิธีการปฏิบัติในการประเมินที่จะต้องมีความเหมาะสมและถูกต้อง โดยอาจจะพิจารณาจากการที่มีการอำนวยความสะดวกในการประเมิน การรายงานและเผยแพร่ผลการประเมิน การพิจารณาถึงความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล ความน่าเชื่อถือและความรับผิดชอบของผู้ประเมินการพิจารณาถึงผลกระทบที่เกิดจากการประเมิน

2.7 ผลลัพธ์ของการประเมิน (Outcomes) เป็นการรายงานผลดีและผลเสียของการประเมินในขอบเขตซึ่งสามารถคาดการณ์ล่วงหน้า

2.8 ความคุ้มค่าของการประเมิน (Costs) เป็นการพิจารณาค่าใช้จ่ายในการประเมิน ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่ว่าเงิน

2.9 การเปรียบเทียบผลการประเมิน (Comparisons) เป็นการพิจารณาเปรียบเทียบผลการประเมิน ซึ่งอาจจะเป็นการตัดสินอย่างไม่เป็นทางการ หรือการใช้โมเดลอื่น ๆ มาช่วยในการเปรียบเทียบ

2.10 การสรุปอ้างอิงผลการประเมิน (Generalizability) เป็นการพิจารณาถึงการที่ผู้อื่นสามารถนำผลของการประเมินไปใช้ในการออกแบบสำหรับการประเมินต่อไป

2.11 ความสำคัญของการประเมิน (Significance) เป็นการพิจารณาโดยการสังเคราะห์ทุกข้อที่กล่าวมาข้างต้น โดยการพิจารณาผลที่ได้จากการอ่านที่เกี่ยวกับคุณค่าของงานประเมิน

2.12 ข้อเสนอแนะในการประเมิน (Recommendation) เป็นการพิจารณาถึงข้อเสนอแนะสำหรับผู้อ่านงานประเมิน ทั้งนี้อาจจะมีสิ่งที่แนะนำหรือสิ่งที่ไม่แนะนำให้ทำตาม อาทิเช่น ปฏิเสธให้ทำตาม ให้มีการทำซ้ำเพื่อยืนยันหรือนำไปดำเนินการต่อ เป็นต้น

2.13 การรายงาน (Report) เป็นการรายงานผลการประเมิน

จากเกณฑ์การประเมินอภิमानทั้ง 2 แนวคิดนี้ พบว่าเกณฑ์การประเมินอภิमानตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1974) และแนวคิดของสคริฟเวน (Scriven, 1991) มีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกัน จากเกณฑ์การประเมินที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นพบว่ามีความครอบคลุมทุกกระบวนการประเมิน ตั้งแต่การเริ่มกระบวนการตัดสินใจในการประเมิน การกำหนดเป้าหมายการประเมิน การเก็บที่ยอมรับได้ทางการเมือง การทำสัญญา การจัดทีมผู้ประเมิน การบริหารจัดการ การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การรายงานข้อค้นพบและการนำผลการประเมินไปใช้ แต่มีสิ่งที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและพบข้อสังเกตว่าเกณฑ์การประเมินอภิमानตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม จะมีความละเอียด ครอบคลุม และชัดเจนมากกว่าเกณฑ์การประเมินของสคริฟเวน อาจเนื่องมาจากเกณฑ์การประเมินอภิमानตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม มีการแบ่งเกณฑ์การประเมินอภิमानออกเป็นรายมาตรฐานและภายใต้มาตรฐานแต่ละด้าน ได้มีเกณฑ์พิจารณาที่กล่าวถึงรายละเอียดของการประเมินไว้อย่างครอบคลุมและชัดเจน ตามขั้นตอนการประเมิน ในขณะที่เกณฑ์การประเมินตามแนวคิดของสคริฟเวนมีการกล่าวถึงเกณฑ์การประเมินอภิमानไว้เป็นประเด็นอย่างกว้าง ๆ ทำให้ตีความยากแต่ก็ยังครอบคลุมสาระการประเมิน โดยไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม (2550, หน้า 70) ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเกณฑ์การประเมินตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม กับเกณฑ์การประเมินตามแนวคิดของสคริฟเวนไว้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแล้วพบว่ามีความสอดคล้องกันและพบว่ามีบางประเด็นที่มีความสอดคล้องเพิ่มเติมตามจากการวิเคราะห์เดิมจึงได้สรุปเป็นตารางความสอดคล้องของผู้วิจัยตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินของทั้ง 2 แนวคิด ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 วิเคราะห์ความสอดคล้องของเกณฑ์การประเมินอภิมานตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม
กับแนวคิดของสกริฟเวน

แนวคิดของ สตัฟเฟิลบีม	แนวคิดของสกริฟเวน										
	การบรรยาย	ภูมิหลังและบริบท	ผู้เกี่ยวข้องกับการประเมิน	แหล่งที่มาของการประเมิน	คุณค่าของการประเมิน	กระบวนการในการประเมิน	ผลลัพธ์ของการประเมิน	ความคุ้มค่าของการประเมิน	การเปรียบเทียบผลการประเมิน	การสรุปอ้างอิงผลการประเมิน	ความสำคัญของการประเมิน
U1		●	●								
U2	●										
U3	●										
U4					●	●			●		
U5											●
U6										●	●
U7										●	●
U8							●				
F1						●					
F2		●	●			●					
F3					●			●		●	
P1	●	●		●		●					
P2						●					
P3				●		●				●	
P4					●	●					
P5			●			●				●	
P6			●								
P7						●	●				●
P8					●					●	
A1	●										
A2	●	●									
A3	●				●						
A4	●		●	●							
A5						●					
A6						●					
A7						●					
A8						●			●		

ตารางที่ 2 (ต่อ)

แนวคิดของ ศัพท์เฟลด์บีม	แนวคิดของสกริฟเวน										
	การบรรยาย	ภูมิหลังและบริบท	ผู้เกี่ยวข้องกับการประเมิน	แหล่งที่มาของการประเมิน	คุณค่าของการประเมิน	กระบวนการในการประเมิน	ผลลัพธ์ของการประเมิน	ความคุ้มค่าของการประเมิน	การเปรียบเทียบผลการประเมิน	การสรุปอ้างอิงผลการประเมิน	ความสำคัญของการประเมิน
A9						•			•		
A10							•	•	•		
A11						•					•

ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติสู่ความเป็นเลิศ Best Practice

วิธีปฏิบัติสู่ความเป็นเลิศ (Best Practice) เป็นวิธีปฏิบัติที่มีความสำคัญในการนำองค์กรหรือสถาบันให้ประสบความสำเร็จและก้าวสู่ความเป็นเลิศ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ Best Practice ดังนี้

ความเป็นมาของวิธีปฏิบัติสู่ความเป็นเลิศ (Best Practice)

ปัจจุบันในวงการศึกษาคงจะมีความคุ้นเคยกับคำว่า “วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ” ซึ่งมาจากคำในภาษาอังกฤษ คือ Best Practice ได้นำมาใช้ครั้งแรกโดยองค์การเอกเซน คือ บริษัท XEROX Corporation ในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยได้มีการนำแนวคิดของ Best Practices มาใช้ในส่วนองภาครัฐบาลก็ได้ให้ความสนใจต่อการนำแนวคิดการปฏิบัติเพื่อความเป็นเลิศเช่นกัน เช่น สถาบัน NGA Center for Best Practices ซึ่งเป็นสถาบันของประเทศสหรัฐอเมริกา ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและบริการเพื่อสู่ความเป็นเลิศให้แก่ผู้ว่าการมลรัฐและทีมงานด้านนโยบาย โดยมีพันธกิจหลัก คือ พัฒนาและสร้างทางเลือกที่เป็นนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อนำไปใช้ในการกำหนดนโยบาย ทั้งนี้ เนื่องจากได้รับอิทธิพลทางความคิดของ David Osborne และ Ted Gaebler ที่กล่าวไว้ในหนังสือ Reinventing Government ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1992 โดยได้เสนอแนวคิดของ Reinventing Government ซึ่งแนวคิดนี้ได้รับการกล่าวถึงอย่างมากในประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงทศวรรษ 1990 โดยเฉพาะความคิดที่ต้องการให้ระบบราชการมีลักษณะของการแข่งขันการให้บริการสาธารณะ (A Competitive Government) รวมถึงต้องการให้ระบบราชการเป็นระบบที่ให้ความสำคัญต่อผลของการปฏิบัติงานมากกว่าสนใจถึงปัจจัยนำเข้าทางการบริหารงานและขั้นตอนการทำงานทั้งหลาย (A Results-oriented Government) และแม้แต่ในองค์การทางการศึกษาที่กล่าวได้ว่าเป็นองค์กรระบบเปิด ที่จะต้องมีการติดต่อสื่อสารประสานงานกับหน่วยงานและองค์การภายนอกต่าง ๆ ก็ได้นำเอาแนวคิด วิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

มาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและมีศักยภาพในการแข่งขันกับองค์กรอื่น ๆ ซึ่งจะต้องแสวงหาและใช้องค์ความรู้ หรือวิธีการปฏิบัติที่สามารถทำให้องค์การประสบความสำเร็จสู่ความเป็นเลิศ เกิดความโดดเด่นและแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดเจนและสามารถได้ในยุคของการแข่งขัน (สมพร เพชรสงค์, 2554)

ความหมายของวิธีปฏิบัติสู่ความเป็นเลิศ (Best Practice)

ได้มีผู้ได้ให้ความหมายของวิธีปฏิบัติสู่ความเป็นเลิศ (Best Practice) ไว้ดังนี้

ไพโรจน์ ปิยะวงศ์วัฒนา (2542, หน้า 85) ได้ให้ความหมายพอสรุปได้ว่า Best Practice หมายถึง องค์การที่มีการปฏิบัติงานที่ดีที่สุด

สถาบันการวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ (2550) ได้ให้ความหมายไว้ว่า Best Practices หมายถึง วิธีการใหม่ ๆ ที่สถานศึกษา หรือหน่วยงานทางการศึกษา เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา และหน่วยงานทางการศึกษา ซึ่งนำไปสู่การบรรลุผลลัพธ์ที่ตอบสนองความคาดหวัง ของชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน และเป้าหมายของหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพทำให้ประสบความสำเร็จ ก้าวสู่ความเป็นเลิศ

American Productivity and Quality Center (1996 อ้างถึงใน บุญดี บุญญากิจ และกมลวรรณ สิริพานิช, 2545) ให้ความหมายของการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ว่าเป็นวิธีการในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา ตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของชุมชน ผู้ปกครอง และนำมาสู่ความเป็นเลิศในการดำเนินการ

สมพร เพชรสงค์ (2554) ให้ความหมายของวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ว่าเป็นระบบบริหาร เทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่ทำให้ผลงานบรรลุเป้าหมายสูงสุด ซึ่งองค์กรจะต้องค้นหา และใช้วิธีการที่ดีที่สุดในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในทางธุรกิจหรือกิจการขององค์กร

กล่าวโดยสรุปได้ว่า วิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) หมายถึง การปฏิบัติหรือการประยุกต์ใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานที่มีความโดดเด่น แตกต่าง สามารถทำให้องค์การหรือสถาบันบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด

แนวคิดพื้นฐานของวิธีปฏิบัติสู่ความเป็นเลิศ (Best Practice)

แนวคิดสำคัญของวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ คือความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาและปรับปรุงตนเองขององค์กรต่าง ๆ อย่างเร่งด่วน เพื่อสร้างศักยภาพทางการแข่งขันและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เติบโตต่อไปได้อย่างยั่งยืน (สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, 2545) เป็นแนวคิดในการพัฒนาองค์กรเชิงรวม ที่ผสมผสานความสำคัญแต่ละด้านที่องค์กรต้องใส่ใจ ทำให้องค์การสามารถจัดการกับปัญหา กำหนดรูปแบบ เทคนิคและวิธีการเพื่อพัฒนาตามความสำคัญจากสภาพปัจจุบันที่พิจารณาทั้งมุมมองภายในและภายนอกขององค์กรอย่างครบถ้วน ปัจจัยสำคัญที่ทำให้วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศเกิดขึ้นในองค์กร

ได้คือ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่คาดหวังความสำเร็จ วิสัยทัศน์และการคิดเชิงอนาคต 2) การเรียนรู้และประสบการณ์จากการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ก่อให้เกิดแนวคิด วิธีการใหม่ หรือแนวทางอื่นที่ดีกว่าเดิม 3) ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการองค์การที่ไม่บรรลุเป้าหมาย ทำให้ต้องแสวงหาวิธีการ กระบวนการที่ดีกว่าเดิม เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดีเลิศ และ 4) กระแสของการเปลี่ยนแปลงที่ตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ ทำให้ต้องค้นหาวิธีการใหม่เพื่อเพิ่มผลผลิต คุณภาพ กำไร หรือสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้รับบริการ และเสริมสร้างประสิทธิภาพให้แก่องค์การด้วย สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2545) สามารถสรุปแนวคิดของ Best Practice ได้ดังนี้

1. แนวคิดเชิงระบบ (System Thinking) ใช้ในการวิเคราะห์องค์การหรือสถานศึกษา เพื่อออกแบบการบริหารจัดการคุณภาพเชิงระบบย่อย ๆ ขององค์การ
2. แนวคิดเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Thinking) ใช้ในการวางแผนในการประกันคุณภาพ และการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์และเป้าหมายขององค์การ
3. แนวคิดการเรียนรู้และทำงานเป็นทีม (Team Learning)

ลักษณะของวิธีปฏิบัติสู่ความเป็นเลิศ (Best Practice)

วชิราพร อัจฉริยโกศล (2550) ได้เสนอลักษณะของวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ ดังนี้

1. มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์โดยตรงกับการกิจและเป้าหมายขององค์การ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการทำงานในองค์การให้มีคุณภาพ พัฒนาองค์การให้มีความแข็งแกร่งในทุกกระบวนการอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับรูปแบบลักษณะขององค์การ มุ่งตอบสนองต่อนโยบายแก้ปัญหา หรือพัฒนาประสิทธิภาพขององค์การเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศ
2. เป็นวิธีการปฏิบัติที่ดีสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติจริง ศึกษาและพัฒนาจนสามารถแก้ปัญหาที่ประสบมาแล้วจนเกิดผลสำเร็จ หรือมีความเป็นเลิศ และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดี หรือเป็นแนวทางแก้ปัญหา หรือพัฒนางานให้กับบุคคล หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่จะต้องดำเนินการในลักษณะเดียวกันได้
3. เป็นนวัตกรรมหรือวิธีการใหม่ ๆ ในการใช้ทรัพยากร เช่น บุคลากร เทคโนโลยี หรือปัจจัยต่าง ๆ ในการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และเพิ่มศักยภาพของบุคลากรและองค์การสู่ความเป็นเลิศ
4. มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการจัดการความรู้ (Knowledge Management) เพราะองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของการจัดการความรู้ คือ การมีฐานข้อมูลเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศขององค์การที่มีผลงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านแนวคิด กระบวนการวางแผน การดำเนินงานตามแผน การประเมินผล และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีการเผยแพร่วิธีปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ เพื่อให้หน่วยงานนั้นได้นำไปปรับใช้

5. เป็นวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศที่ได้รับการยอมรับหรือให้การรับรองจากบุคคลหรือองค์การที่เชื่อถือได้ เช่น ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ประเมิน สถาบันทางวิชาชีพ องค์การตรวจสอบและรักษามาตรฐานคุณภาพ รวมทั้งเป็นที่พึงพอใจ และได้รับการยอมรับ ความเชื่อมั่นศรัทธาจากผู้รับบริการ หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

6. เป็นวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศที่สามารถนำไปใช้เป็นตัวชี้วัดเทียบเคียงสมรรถนะ (Benchmarking) ในการทำงานลักษณะเดียวกันกับหน่วยงานอื่นได้ แล้วใช้ข้อมูลผลการเทียบเคียงสมรรถนะมาปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพของบุคคลและองค์การให้สามารถปฏิบัติที่ดีสู่ความเป็นเลิศได้

การประยุกต์ใช้วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ถึงแม้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานยังไม่มีการจัดทำ Best Practice (BP) อย่างเป็นระบบ แต่แท้ที่จริงแล้วหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมี Best Practice อยู่แล้ว ทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษาและการปฏิบัติราชการ แต่ที่นำเสนอมักเป็นผลงานเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา เช่น รูปแบบเทคนิควิธีการสอนต่าง ๆ เทคนิคการนิเทศและการบริหารการศึกษา เป็นต้น สำหรับในส่วนของการปฏิรูประบบราชการยังไม่ปรากฏอย่างชัดเจน ส่วนใหญ่มักจะรู้กันภายในหน่วยงานหรือวงการที่เกี่ยวข้อง เช่น การเบิกค่ารักษาพยาบาล 15 นาที การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานธุรการ การจัดการศึกษานานาชาติ โรงเรียนตามแนวตะเข็บชายแดน เป็นต้น รูปแบบเทคนิควิธีการบริหารราชการเหล่านี้ได้หลบซ่อนอยู่ในสำนักงาน ยังไม่มีโอกาสนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างแพร่หลาย สำหรับการศึกษาที่ตั้งอยู่ทั่วประเทศก็เชื่อว่ามี Best Practice กระจัดกระจายหลบซ่อนอยู่มากมายเช่นเดียวกันแต่ไม่มีบันทึกรายงานให้ทราบกันอย่างกว้างขวาง (สมพร เพชรสงค์, 2548, หน้า 38)

สำหรับวงการศึกษาก็ได้เริ่มนำองค์ความรู้ของวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศมาใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคของการปฏิรูปการศึกษา องค์การทางการศึกษาได้เรียนรู้ แสวงหาเทคนิควิธีการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ จึงได้นำวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีมาตรฐาน ซึ่งมีความครอบคลุมทั้งการจัดการศึกษา การบริหารสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน รูปแบบ และเทคนิคการสอนแบบต่าง ๆ เทคนิคการนิเทศการศึกษา การวัดและประเมินผลการเรียน การส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอน การประกันคุณภาพการศึกษาดังกรณีการศึกษา แนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียนปฏิบัติดีเลิศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 4 ร คือ รู้ทันโลก เรียนรู้ชำนาญ เชี่ยวชาญปฏิบัติ รวมพลังสร้างสรรค์สังคม และรักความเป็นไทย ใฝ่สันติ วชิราพร อัจฉริยโกศล (2550) ได้สรุปสาระสำคัญของวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศทางการศึกษาได้ 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านหลักสูตร หลักสูตรสถานศึกษานับพัฒนานักเรียนทั้งตัวบุคคล มีความยืดหยุ่น และหลากหลายที่สนองความแตกต่างรายบุคคลของนักเรียน รวมทั้งเน้นการคิด การประยุกต์ใช้ ความรู้ การวิจัย และการทำโครงการ

2. ด้านการเรียนการสอน ครูในโรงเรียนปฏิบัติดีเลิศ มีวิธีการใช้การสอนที่หลากหลาย คือให้อ่านเพื่อสืบค้นข้อมูล การลงมือปฏิบัติจริง การประยุกต์ใช้ความรู้ และบูรณาการความรู้จาก วิชาต่าง ๆ การสอนให้รู้จักวางแผนและการคิดอย่างมีระบบ การวิจัย การให้การบ้านและการตรวจ การบ้าน การให้นักเรียนเรียนรู้แหล่งชุมชน เรียนรู้การทำงานเป็นทีม การนำเสนอผลงาน การสร้าง เครือข่าย การเรียนรู้ทั้งแนวนอนและแนวดิ่งและการแข่งขันด้านการปฏิบัติและวิชาการ

3. ด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาและแหล่งเรียนรู้ เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา และแหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียน คือ ห้องเรียนที่มีคอมพิวเตอร์พร้อมระบบเครือข่ายสถานีโทรทัศน์ พร้อมระบบเครือข่าย ห้องสมุดที่มีหนังสือและตำราได้มาตรฐานเล่มใหม่ และคอมพิวเตอร์ที่มีความเร็วสูงพร้อมอินเทอร์เน็ต ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ห้องฝึกซ้อมดนตรีไทยและสากล รวมทั้ง โรงพลศึกษา และมีสนามกีฬาประเภทต่าง ๆ เทคโนโลยี และสื่อการศึกษาและแหล่งการเรียนรู้ ภายนอกโรงเรียน ได้แก่ บุคคล บรรยากาศ วิถีชุมชน อุทยานแห่งชาติ พิพิธภัณฑ์ และวัด

4. ด้านการวัดและประเมินผล การวัดและประเมินผลที่ใช้ คือ การประเมินผลจาก ความสำเร็จของงาน การทำการบ้าน และมีการประเมิน โดยครู นักเรียน และเพื่อน

5. ด้านการบริหารจัดการ การบริหารจัดการที่สำคัญ คือ การจัดการชั้นเรียนที่มีการลด ความสามารถของนักเรียน มีนักเรียนประมาณ 24-45 คน มีการจัดการชั้นเรียนใหญ่ให้แบ่งเป็นกลุ่มย่อยได้ มีการประชุมครูเพื่อพัฒนาหลักสูตร และการจัดทำแผนการสอน ส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเอง โดยการทบทวน เข้ารับการอบรมและศึกษาต่อ ครูต้องทำวิจัย และเขียนตำรา และมีการพัฒนาแหล่ง การเรียนรู้ให้ทันสมัย รวมทั้งมีการจัดสวัสดิการที่ดีแก่ครู

การประยุกต์ใช้วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศในองค์กรการ มีขั้นตอนการดำเนินงานโดย 1) การวิเคราะห์ ภารกิจที่แท้จริงขององค์กร 2) การศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันขององค์กร 3) การกำหนดสภาพ ความสำเร็จของงานในอนาคต 4) การกำหนดรูปแบบและวิธีการดำเนินงานที่ดีที่สุด 5) การปฏิบัติ ตามรูปแบบ และวิธีการดำเนินงาน 6) การตรวจสอบและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง 7) การปรับปรุง และพัฒนารูปแบบและวิธีการดำเนินงานให้ดีขึ้น 8) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และขยายผลการนำไปใช้ ในองค์กรให้กว้างขวางยิ่งขึ้น 9) การเขียนรายงานผลการดำเนินงานสำหรับใช้เป็นมาตรฐานในการ ปฏิบัติงาน หรือเป็นวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศในการดำเนินงานขององค์กรต่อไป

การเสริมสร้างความเป็นเลิศทางการศึกษา

สุรศักดิ์ หลาบมาลา (2553, หน้า 22) ได้นำเสนอแนวทางการทำให้โรงเรียนบรรลุความเป็นเลิศทางการศึกษาแต่ละโรงเรียนอาจจะมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. เน้นนักเรียนอ่อนให้สอบข้อสอบของรัฐผ่านได้ทั้งหมด ลดการเรียนการสอนวิชาที่ไม่ได้สอบลง
2. เน้นส่งเสริมเด็กเก่งให้สอบเข้าเรียนต่อในสถาบันอุดมศึกษาได้หมดทุกคนหรือสอบโอลิมปิกวิชาการได้เหรียญทอง
3. เน้นความประพฤติของเด็กทุกคนเป็นคนดีมีความประพฤติเรียบร้อย เชื่อฟังผู้ใหญ่ ไม่เรียนอ่อนหรือเก่งจนเกินไป
4. เน้นที่สถิติให้เด็กทุกคนในโรงเรียนสอบได้สูงกว่าค่าเฉลี่ยของรัฐ

แต่ สเตรินเบิร์ก (Sternberg, 2008, pp. 14-19) เห็นว่าโรงเรียนควรจะสร้างความเป็นเลิศทั้ง 4 รายการ ที่กล่าวมาแล้วและควรเพิ่ม 3Rs ใหม่เข้ามาอีก ได้แก่

1. การให้เหตุผล (Reasoning) หมายถึง ทักษะการคิดที่จำเป็นต่อการเป็นประชากรโลก ได้แก่
 - 1.1 การคิดสร้างสรรค์ให้เกิดความคิดใหม่
 - 1.2 การคิดวิเคราะห์แนวคิดต่าง ๆ ให้เกิดความแน่ใจว่าแนวคิดนั้น ๆ ถูกต้อง
 - 1.3 การคิดเพื่อนำความคิดที่ตรวจสอบแล้วไปปฏิบัติและชี้ชวนให้คนอื่น ๆ เห็น
 1.4 การคิดอย่างฉลาดเพื่อให้แน่ใจว่าความคิดนั้น ๆ เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
2. ความสามารถในการฟื้นตัว (Resilience) หมายถึง ความเพียรพยายามอย่างถูกต้องเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ เมื่อล้มก็สามารถลุกขึ้นมาสู้ต่อไปได้ ประกอบด้วย
 - 2.1 ความกล้าที่จะคิดหรือกระทำในสิ่งที่ไม่ตรงกับความคิดหรือกระทำในสิ่งที่ตรงกับความคิดของกลุ่มของตนเอง กล้าที่จะทำหรือเดินในทิศทางที่ไม่ที่คนเคยพยายามมาก่อน
 - 2.2 ความกล้าที่จะเอาชนะอุปสรรคเพื่อทำงานให้บรรลุเป้าหมาย
 - 2.3 ความมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายโดยมีแรงกระตุ้น แรงจูงใจและการมีส่วนร่วม
 - 2.4 ควรมีประสิทธิภาพในตน หมายถึง ความเชื่อในประสิทธิภาพหรือความสามารถของตนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายได้
3. ความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง การพัฒนามิตีด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้เป็นแนวปฏิบัติประจำใจของตนประกอบด้วย

3.1 จริยธรรม คือ ความสามารถในการแยกแยะถูกจากผิด ชอบจากชั่ว ดีจากเลว เป็นต้น

3.2 ปัญญา คือ ความสามารถในการปฏิบัติภารกิจในทิศทางที่ถูกต้องตามกฎหมาย และสังคมยอมรับ และสามารถรักษาความสมดุลระหว่างประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวม

3.3 การเอาใจใส่ หมายถึง ความสามารถในการคิด วิเคราะห์ว่าอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำ และนำสิ่งที่ควรทำไปปฏิบัติจริง

ขั้นตอนการดำเนินงานของวิธีปฏิบัติสู่ความเป็นเลิศ Best Practice

สมพร เพชรสงค์ (2548, หน้า 38) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการดำเนินงานของ Best Practice ไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ภารกิจที่แท้จริงของหน่วยงานนั้น ๆ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาวิเคราะห์สภาพของหน่วยงานซึ่งอาจดำเนินการได้หลายวิธี เช่น ใช้วิธีการสำรวจ การระดมความคิด การใช้ SWOT เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดภาพความสำเร็จในอนาคต จัดทำรูปแบบ (Model) วิธีดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 4 การปฏิบัติตามวิธีการ อาจจะเริ่มทดลองนำร่องตรวจสอบประเมินผลอย่าง

ต่อเนื่องเป็นระยะ

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผล วิเคราะห์ เปรียบเทียบในด้านขั้นตอน ระยะเวลา งบประมาณ และผลที่ได้รับกับวิธีการเดิม

ขั้นตอนที่ 6 ปรับปรุง พัฒนา และขยายผลการนำไปใช้ในหน่วยงานให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 7 การบันทึกเขียนรายงานใช้เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติ

นอกจากข้อเสนอนี้ 7 ขั้นตอนข้างต้นแล้ว หน่วยงานสามารถจะดำเนินการได้อีกหลาย กระบวนการ เช่น ตามแนวทางวงจรของเดมมิง (Deming Circle) ซึ่งประกอบด้วย P: การวางแผน, D: การปฏิบัติ, C: การตรวจสอบประเมินผล, และ A: การปรับปรุง พัฒนา กำหนดกิจกรรมใหม่ เป็นต้น จะเห็นว่าแนวคิดของ Best Practice เป็นกระบวนการดำเนินงานที่เป็นระบบซึ่งสถานศึกษา ต้องมีการวางแผนการดำเนินงาน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น

วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ ถือว่าเป็นนวัตกรรมหรือองค์ความรู้ที่แสดงถึงรูปแบบ วิธีการที่ดีที่สุดใน การดำเนินงานขององค์กรที่เกิดจากการปฏิบัติจริง มีการตรวจสอบและประเมินผลจนประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย องค์กรทางการศึกษาสามารถศึกษาเรียนรู้แนวคิดและองค์ความรู้ของวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศแล้วนำมาใช้ในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรและองค์กรให้มีความแข็งแกร่ง ที่สามารถบริหารจัดการศึกษา การจัดทำแผนพัฒนา การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มี มาตรฐานและสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาต่อประชาชนและสังคมได้ (หมัชกรณ์ เพชรเทียนชัย, 2552)

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ผู้วิจัยได้ศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งได้มีผู้จัดทำไว้หลายท่าน จึงขอนำผลงานวิจัยบางส่วนของผู้วิจัยแต่ละท่านมานำเสนอเพื่อประกอบการอ้างอิง ดังนี้

ชุดินันท์ อธิรัตน (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการการประเมินคุณภาพภายนอกสถาบันอุดมศึกษาไทยการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สาระการจัดการการประเมินคุณภาพภายนอกสถาบันอุดมศึกษาของในประเทศและต่างประเทศภายใต้กรอบของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2543 วิเคราะห์องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการประเมินคุณภาพภายนอกสถาบันอุดมศึกษาไทย และพัฒนารูปแบบการจัดการการประเมินคุณภาพภายนอกสถาบันอุดมศึกษาไทย วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงบรรยายรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และแบบสอบถาม แล้วนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปสอบถามความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการนำองค์ประกอบฯ ไปพัฒนารูปแบบฯ จากนั้นนำไปพัฒนารูปแบบการจัดการการประเมินคุณภาพภายนอกสถาบันอุดมศึกษาไทย ผลการวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า การจัดการการประเมินคุณภาพภายนอกสถาบันอุดมศึกษาของในประเทศและต่างประเทศมีสาระเกี่ยวกับ จุดประสงค์ของการประเมินแบบแผนการประเมิน ผู้ประเมิน รายงานการประเมิน ตลอดจนการติดตามผล การส่งเสริมเพื่อพัฒนาคุณภาพและผลกระทบของการประเมินคุณภาพภายนอกต่อสถาบันอุดมศึกษา รวมทั้งองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการประเมินคุณภาพภายนอกสถาบันอุดมศึกษาไทยมี 7 องค์ประกอบ คือ หลักการและแนวปฏิบัติในการประเมินคุณภาพภายนอก ประเด็นในการประเมิน การจัดคณะผู้ประเมิน การคัดเลือกผู้ประเมิน วิธีการคัดเลือกและประเมินผลผู้ประเมินด้านจรรยาบรรณ ทักษะผู้ประเมิน และการประเมินคุณภาพภายนอกในอนาคต ส่วนรูปแบบการจัดการการประเมินคุณภาพภายนอกสถาบันอุดมศึกษาไทยเป็นรูปแบบที่แสดงถึงจุดประสงค์ และแนวปฏิบัติในการประเมินคุณภาพภายนอก แนวปฏิบัตินี้มีการดำเนินงานในเรื่องการเตรียมผู้ประเมิน การจัดให้มีการตรวจเยี่ยมการจัดทำรายงานการประเมิน ตลอดจนการติดตามผลการส่งเสริมเพื่อพัฒนาคุณภาพและผลกระทบของการประเมินคุณภาพภายนอกต่อสถาบันอุดมศึกษาในการดำเนินงานทั้ง 4 ด้านนี้ เป็นการดำเนินงานตามหลักการบริหารที่เป็นระบบครบวงจร (PDCA)

ตรีนาด กลิ่นขันธ์ (2547) ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหาร โรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสิทธิผลเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา: พหุกรณีในจังหวัดอุทัยธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการบริหาร โรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสิทธิผลและปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการบริหารเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการ

บริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผลเพื่อการประกันคุณภาพ คือ การประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนและผนวกกับระบบประกันคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของระบบบริหารงานปกติ ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ประถมศึกษา คือ ภาวะผู้นำที่ซื่อสัตย์ ขยัน มุ่งอนาคต เสียสละ กล้าตัดสินใจ ติดตามงานและพัฒนาโรงเรียนให้เป็นที่ยอมรับของชุมชน ประสานสัมพันธ์อันดีกับชุมชนและการใช้การเมืองเพื่อประโยชน์แก่การพัฒนาโรงเรียน วิธีการอบรมและการมอบหมายงานที่สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และลักษณะของครูซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนางานและการประสบความสำเร็จของบุคลากรในโรงเรียน วิธีการบริหารเพื่อการประกันคุณภาพโรงเรียนต้องเป็นการทำงานเป็นทีมและปรับปรุงงานตลอดเวลา และทุกขั้นตอนโดยมีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษร

อารยา นารคร (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นสถานภาพของโรงเรียน ภายหลังได้รับการประเมินคุณภาพภายนอก จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพของโรงเรียนภายหลังที่ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ผลการวิจัยพบว่าสถานภาพของโรงเรียนภายหลังที่ได้รับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) มีระดับความคิดเห็นด้านการปฏิบัติของผู้บริหาร ครูผู้สอนและกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ทุกมาตรฐานอยู่ในระดับ “มาก” เมื่อพิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้พบว่าทุกตัวบ่งชี้ในทุกมาตรฐาน มีด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ “มาก” รวมทั้งมีผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นหลังการประเมินอยู่ในระดับ “เพิ่มขึ้น” เมื่อพิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้ พบว่าทุกด้านมีผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับ “เพิ่มขึ้น” ในด้านโครงการที่มีการประเมินภายนอกจาก สมศ. พบว่า เมื่อพิจารณาแต่ละตัวบ่งชี้พบว่าทุกด้านมีระดับความคิดเห็นของโครงการสูงกว่าร้อยละ 60 และได้ดำเนินการสัมภาษณ์ ซึ่งปรากฏผลดังต่อไปนี้ โรงเรียนที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เป็นโรงเรียนที่ผ่านการประเมินภายนอกจาก สมศ. เรียบร้อยแล้วเป็นเวลาประมาณ 1 ปี และได้ทำการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูผู้สอนและกรรมการสถานศึกษาเกี่ยวกับมาตรฐานแต่ละมาตรฐานว่ามีโครงการใดบ้างที่ได้จัดทำ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วโรงเรียนได้จัดทำโครงการเพิ่มขึ้นหลังจากที่มีการประเมินโครงการ โดยโครงการที่จัดขึ้นก็ได้มาจากการประชุมโรงเรียนที่เป็นสหวิทยาเขตของแต่ละกลุ่มโรงเรียนและมีการประเมินโครงการโดยผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการนำโครงการที่คิดว่าโครงการนั้นดีและเหมาะสมกับโรงเรียนแล้ว ก็จะนำโครงการนั้นไปจัดทำที่โรงเรียนต่อไป

ไกล่รุ่ง คำภีรานน (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การติดตามผลการประเมินคุณภาพภายนอก สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคเหนือตอนล่าง ปีการศึกษา 2547 เพื่อติดตามผลการ ประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคเหนือตอนล่าง ปีการศึกษา 2547 ในประเด็นที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของผู้ประเมินภายนอก ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายนอก ผลการวิจัยพบว่า ผู้ประเมินภายนอกส่วนใหญ่ปฏิบัติการประเมิน คุณภาพภายนอกเป็นไปตามข้อกำหนดของ สมศ. ทุกขั้นตอน แต่สถานศึกษาไม่พร้อมรับการประเมิน คุณภาพภายนอก เนื่องจากบุคลากรมีน้อยและไม่มีความชำนาญในการพัฒนาสถานศึกษาให้ได้มาตรฐาน และมีข้อเสนอแนะหลัก ๆ 4 ประการ 1) สมศ. ควรเพิ่มระยะเวลาในการประเมินคุณภาพภายนอก ให้มากขึ้น 2) สมศ. ควรจัดผู้ประเมินภายนอกที่มีความรู้และประสบการณ์สูงทั้งด้านการประเมิน และการศึกษาที่มีความเป็นกัลยาณมิตร 3) สมศ. ควรพัฒนาผู้ประเมินภายนอกให้มีมาตรฐานเดียวกัน และ 4) สมศ. ควรจัดส่งเอกสารเกี่ยวกับมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์ให้สถานศึกษาทราบล่วงหน้า

กมลพรรณ วีระชาติ (2552) ได้ทำวิจัยเรื่อง สภาพการประเมินคุณภาพภายนอกของหน่วย ประเมินสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา สภาพการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกของหน่วยประเมินสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเพื่อเปรียบเทียบสภาพการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกของหน่วยประเมินสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำแนกตามอายุของผู้ประเมิน ประสิทธิภาพการประเมินคุณภาพและ ขนาดของหน่วยประเมินผลการวิจัย พบว่าสภาพการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกของหน่วย ประเมินสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทุกด้านในภาพรวม และจำแนกรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง สภาพการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกของหน่วย ประเมินสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามความคิดเห็นของ ผู้ประเมินที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันทั้งภาพรวมและรายด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 สภาพการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกของหน่วยประเมินสถานศึกษาระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามความคิดเห็นของผู้ประเมินที่มีประสิทธิภาพการประเมิน คุณภาพต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันทั้งภาพรวมและรายด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สภาพการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกของหน่วยประเมินสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามความคิดเห็นของผู้ประเมินภายนอกที่ปฏิบัติงานในหน่วยประเมิน ที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันทั้งภาพรวมและรายด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผู้วิจัยได้ศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินอภิมานและการวิเคราะห์อภิมาน ซึ่งได้มีผู้จัดทำไว้หลายท่าน จึงขอนำผลงานวิจัยบางส่วนของผู้วิจัยแต่ละท่านมาเสนอเพื่อประกอบ การอ้างอิง ดังนี้

ภัทรารวรรณ ภิรมย์วงศ์ (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์และประเมินอภิมานการประเมินผลการปฏิบัติงานของนักเรียนในวิชาศิลปศึกษาการวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาสภาพของวิธีการประเมินผลผู้เรียนวิชาศิลปศึกษาของครูในโรงเรียนที่มาจากสังกัดที่ต่างกัน เพื่อวิเคราะห์วิธีการที่ใช้ในการประเมินผลวิชาศิลปศึกษาของครูในโรงเรียนที่คัดเลือกมาทำการศึกษารายกรณี และวิเคราะห์ความแตกต่างของวิธีการประเมินของครู และเพื่อทำการประเมินอภิมานวิธีการประเมินผลวิชาศิลปศึกษา วิธีการดำเนินการวิจัยใช้วิธีการ 2 วิธี วิจัยแบบแรกเป็นการศึกษาเชิงปริมาณ วิจัยแบบที่สองเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพจากกรณีศึกษา 3 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติงานของครู จากนั้นนำผลการวิจัยมาทำการประเมินอภิมานโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอนศิลปศึกษา จำนวน 10 ผลวิจัย จากการศึกษาเชิงปริมาณสรุปได้ว่าองค์ประกอบที่ใช้ในการประเมินและน้ำหนักองค์ประกอบในการประเมิน มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ กระบวนการปฏิบัติงานผลงาน พฤติกรรมของนักเรียน และความรู้พื้นฐานทางศิลปะ โดยน้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบทุกด้านอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน วิธีการประเมินผล ได้แก่ การประเมินจากผลงานการทดสอบภาคปฏิบัติ การสังเกต/ พฤติกรรมนักเรียน การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน การทดสอบข้อเขียน เครื่องมือที่ใช้การประเมินผล ได้แก่ แฟ้มสะสมงานแบบทดสอบ แบบบันทึก/สังเกตพฤติกรรม ผู้ทำหน้าที่ประเมิน ได้แก่ ผู้สอน นักเรียนผู้ปกครอง เพื่อนนักเรียน และบุคคลภายนอกที่สนใจในชุมชน ผู้ที่ได้รับการรายงานผลการประเมิน คือ นักเรียน ผู้ปกครอง และครูและผู้บริหารโรงเรียน การรายงานผลและสาระในการรายงานผล อยู่ในรูปของคะแนน เกรด การบรรยายเป็นลายลักษณ์อักษร สาระของการรายงานผล คือ พัฒนาการของผลงาน พฤติกรรมและความสนใจในการเรียน จุดเด่นและจุดด้อยของผลงาน ช่วงเวลาของการรายงานผลแก่นักเรียน คือ ปลายภาคเรียน หลังจากทีนักเรียนส่งงาน และกลางภาคเรียน ผลการประเมินอภิมานจากกรณีศึกษา 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียน A, โรงเรียน B, โรงเรียน C พบว่าโรงเรียน A เป็นโรงเรียนที่มีรูปแบบที่ดีที่สุด ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผลซึ่งถูกต้องตามหลักการประเมินผล การปฏิบัติงานมากที่สุด

ดวงพร อุ่นจิตต์ (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของอาจารย์มหาวิทยาลัยของรัฐ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์เมต้า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของอาจารย์มหาวิทยาลัยของการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์เนื้อหา งานวิจัยที่ศึกษาคุณลักษณะของอาจารย์มหาวิทยาลัยของรัฐ ส่วนใหญ่ศึกษาด้านการพัฒนาตนเองของอาจารย์มากที่สุดอาจารย์ที่มีคุณลักษณะด้านความรู้ความเข้าใจในวิชาการ และในพฤติกรรมของนักศึกษาด้านทักษะในการปฏิบัติงาน และด้านการพัฒนาอาจารย์ อยู่ในระดับมาก มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติภาระงานด้านการสอนของอาจารย์และด้านการวิจัยอยู่ในระดับมาก

คุณลักษณะด้านทักษะในการปฏิบัติงาน และด้านการพัฒนาอาจารย์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจในงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยของรัฐ และในส่วนของผลการวิเคราะห์เนื้อหาสามารถแบ่งผลงานวิจัยได้เป็นสองทาง โดยงานวิจัยทางบวก พบว่าแรงจูงใจในการทำวิจัยมีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติต่อการทำวิจัยของอาจารย์ ซึ่งมีขนาดอิทธิพลมากที่สุด ส่วนงานวิจัยทางลบ พบว่าแหล่งเงินทุนมีความสัมพันธ์กับการทำวิจัยของอาจารย์ ซึ่งมีขนาดอิทธิพลเป็นลบมากที่สุด

ชฎาภา บรรพพงศ์ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์ห่อภิมาณ มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์ห่อภิมาณ (Meta Analysis) โดยการวิเคราะห์เนื้อหานั้นเป็นการบรรยายสรุปข้อมูลเบื้องต้น สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จำนวน 100 เรื่อง ส่วนการวิเคราะห์ห่อภิมาณได้สังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาจากงานวิจัยเชิงเปรียบเทียบและเชิงสหสัมพันธ์ จำนวน 28 เรื่อง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นปริยฐานิพนธ์ หรือวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับปริญญาโท พิมพ์เผยแพร่ระหว่างปีการศึกษา 2542-2547 จำนวน 100 เรื่อง พบว่าการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยเทคนิคการวิเคราะห์พบผลการวิจัยดังนี้ผลการบรรยายสรุปลักษณะเบื้องต้นของงานวิจัยเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา พบว่า สถาบันที่ศึกษาเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามากที่สุดคือ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีการศึกษาที่ผลิตงานวิจัยมากที่สุด คือ ปี พ.ศ. 2546 ประเภทของการวิจัยมากที่สุดคือการวิจัยเชิงสำรวจ โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างการสุ่มอย่างง่าย ถูกนำมาใช้มากที่สุด กลุ่มตัวอย่างที่พบมากที่สุดเป็นผู้บริหารสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย พบว่า มีการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยมากที่สุด สถิติพื้นฐานที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลมากที่สุดคือร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบสมมติฐาน *t-test* ผลการสรุปซึ่งได้จากผลการวิจัย พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาและครู โดยพบการดำเนินงานการประกันคุณภาพอยู่ในระดับมาก รองมาเป็นศึกษาความพร้อมในการประกันคุณภาพ พบผลการวิจัยส่วนใหญ่แสดงระดับความพร้อมอยู่ในระดับมากทั้งผู้บริหารและครู และการศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพ โดยพบสภาพปัญหาในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกตามตัวแปรสถานภาพพบ ผลการดำเนินงานการประกันคุณภาพไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียนพบผลการวิจัยที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกัน โดยงานวิจัยส่วนใหญ่พบว่า ผู้บริหารและครูในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการประเมินหลักสูตร: การประยุกต์ใช้การประเมินอภิมาน มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบการประเมินหลักสูตร โดยการประยุกต์ใช้วิธีการประเมินอภิมาน (Meta-evaluation) โดยมีความมุ่งหมายย่อย คือ เพื่อประเมินอภิมานงานวิจัยที่เกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร และเพื่อพัฒนารูปแบบการประเมินหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินคุณภาพงานวิจัยที่เกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรในภาพรวมอยู่ในระดับดี และเมื่อพิจารณาในแต่ละมาตรฐานพบว่ามาตรฐานด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสมและด้านความถูกต้องอยู่ในระดับดี ยกเว้นมาตรฐานด้านการใช้ประโยชน์อยู่ในระดับพอใช้ ค่าคุณภาพผลการประเมินหลักสูตรมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ .0005 แสดงว่าผลการประเมินหลักสูตรอยู่ในระดับดี ผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงเส้นตรงระดับลดหลั่น (HLM) พบว่า ตัวแปรปรับที่ส่งผลต่อค่าคุณภาพผลการประเมินหลักสูตรในระดับที่ 1 ได้แก่ ตัวแปรความเป็นมหาวิทยาลัยดั้งเดิมและตัวแปรการประเมินหลังการใช้หลักสูตร และตัวแปรปรับที่ส่งผลต่อค่าคุณภาพผลการประเมินหลักสูตรในระดับที่ 2 ได้แก่ ตัวแปรการประเมินหลังการใช้หลักสูตร ผลการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลเชิงสาเหตุของค่าคุณภาพผลการประเมินหลักสูตร พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โมเดลสามารถร่วมกันอธิบายค่าความแปรปรวนของค่าคุณภาพผลการประเมินหลักสูตร ได้ร้อยละ 14 ตัวแปรปีที่ทำวิจัยเสร็จ การประเมินหลังการใช้หลักสูตร บทบาทการประเมินแบบสรุปรวม และความเป็นมหาวิทยาลัยดั้งเดิมมีอิทธิพลต่อค่าคุณภาพผลการประเมินหลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนในด้านรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) การบริหารจัดการก่อนการประเมินหลักสูตร 2) การออกแบบการประเมินหลักสูตร 3) การดำเนินการประเมินหลักสูตร 4) การรายงานผลและเผยแพร่ผลการประเมินหลักสูตร 5) การประเมินผลการประเมินหลักสูตร ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการประเมินหลักสูตรพบว่า รูปแบบการประเมินหลักสูตรมีความเหมาะสมโดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ .78 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .37

สิรินธร สิ้นจินดาวงศ์ (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาและประยุกต์ใช้มาตรฐานการประเมินอภิมาน สำหรับประเมินรายงาน มีวัตถุประสงค์ เพื่อตรวจสอบคุณภาพของมาตรฐานการประเมินอภิมาน ในการประเมินคุณภาพรายงานผลการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาและเพื่อประยุกต์ใช้มาตรฐานการประเมินอภิมานในการประเมินคุณภาพรายงานผลการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา พบว่า ผลการประเมินอภิมานของสถาบันอุดมศึกษาในภาพรวม พบว่า มีผลการประเมินอยู่ในระดับดี โดยมาตรฐานที่มีผลการประเมินอยู่ในระดับดีทุกมาตรฐาน คือ มาตรฐานความน่าเชื่อถือของนักประเมิน มาตรฐานจริยธรรมในการประเมิน มาตรฐานอรรถประโยชน์ และมาตรฐานความตรงของการประเมินส่วนมาตรฐานประสิทธิผลต้นทุนมีผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้ ผลการตรวจสอบและสังเคราะห์เนื้อหาารายงานผลการประเมิน

คุณภาพภายในของสถาบันอุดมศึกษา รายงานผลการประเมินคุณภาพภายในของสถาบันอุดมศึกษา มีส่วนประกอบในส่วนของจุดแข็ง ครอบคลุมแห่ง (100%) รองลงมาคือ ข้อเสนอแนะ (98%) และแนวปฏิบัติที่ดีหรือแนวทางเสริม (96%) ตามลำดับ ส่วนการตรวจสอบความถูกต้องน่าเชื่อถือของข้อมูล ตรวจสอบพบในรายงานน้อยที่สุด (46%) ผลการสังเคราะห์เนื้อหา รายงานผลการประเมินคุณภาพภายใน ของสถาบันอุดมศึกษา เนื้อหาของรายงานผลการประเมินคุณภาพภายใน มีจุดแข็งที่รายงานผลการประเมินคุณภาพภายใน มีการนำเสนอผลการประเมินได้อย่างถูกต้อง เป็นที่ยอมรับ โดยมี การระบุจุดเด่น จุดที่ควรพัฒนาและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ รายงานผลการประเมินคุณภาพภายใน มีจุดบกพร่อง คือ รายงานผลการประเมินคุณภาพภายในส่วนใหญ่ พบว่า ไม่ได้ระบุหลักฐาน ที่แสดงการวางแผนเกี่ยวกับงบประมาณ ไม่มีรายละเอียดการวางแผนจัดการด้านทรัพยากรในการ ประเมิน ข้อเสนอแนะ คือ ควรปรับปรุงพัฒนารูปแบบรายงานการประเมินที่ครอบคลุม ครอบคลุม มีสารสนเทศที่เพียงพอต่อการนำเสนอให้สถาบันอุดมศึกษาและผู้เกี่ยวข้องตลอดจนสาธารณชน ได้เข้าใจมากขึ้น

งานวิจัยต่างประเทศ

วินเซอร์, บอยด์ และออร์ลีนส์ (Windsor, Boyd & Orleans, 1998) ได้ทำการวิจัยเรื่องการ ประเมินอภิมาน มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณภาพงานประเมิน และเพื่อสังเคราะห์ผลการประเมิน โครงการเลิกสูบบุหรี่ในสตรีมีครรภ์ โดยรวบรวมงานวิจัยที่ทำในช่วงปี ค.ศ. 1986-1998 จำนวนรวม 23 เรื่อง ในการประเมินมีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานรวม 5 ด้าน คือแบบแผนการประเมิน ความ เป็นตัวแทนของกลุ่มประชากร คุณลักษณะของประชากร คุณภาพของเครื่องมือวิจัย และการทำซ้ำ ได้ผลการประเมินพบว่า มีงานวิจัยเชิงประเมินเพียง 11 เรื่อง ที่มีวิธีวิทยาการประเมินสอดคล้องกับ มาตรฐานของ Joint Committee on Standards for Educational Evaluation และให้ผลการประเมิน ที่มีความตรงสูง ผลการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงประเมินพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมเป็นการเลิกบุหรี่ ได้แก่ ความตั้งใจ การได้อยู่ร่วมกับคนที่ไม่สูบบุหรี่ ระยะเวลาที่ตั้งใจ จะไม่สูบบุหรี่ เป็นต้น

ทอมสัน, พอยท์, แพ็คและโจ (Thompson, Pont, Pack & Goe, 2004) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินอภิมานเพื่อประเมินคุณภาพผลการดำเนินงาน และประเมินผลกระทบของการประเมิน ในโครงการ California Formative Assessment and Support System for Teachers (CFASST) เพื่อ ศึกษาผลกระทบของ CFASST โดยมีกรอบการประเมินแยกเป็น 3 มิติ มิติแรก คือ การประเมินในมิติ อุดมคติ-ปฏิบัติจริง (Ideal-to-real Continuum) เพื่อประเมินการนำทฤษฎีไปใช้ปฏิบัติจริงของการประเมิน ในโครงการ CFASST/ BTSA มิติที่สอง คือ การประเมินในมิติระเบียบในกระบวนการวิจัย (Regulation in Research Process) เพื่อประเมินการใช้วิธีการตามหลักการประเมินในการปฏิบัติการวิจัย มิติที่สาม

คือ การประเมินมิติทรัพยากร (Input Evaluation) มุ่งประเมินการใช้ทรัพยากร 6 ประเภท ที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการประเมิน คือ เวลา งบประมาณ บุคลากร ทรัพยากรทางปัญญา ความสัมพันธ์ และการควบคุมคุณภาพ ผลการประเมินอภิมานได้ข้อค้นพบว่า รูปแบบการประเมินที่ใช้ของ CFASST/ BTSA มีการเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบที่กำหนดในขั้นการวางแผนการประเมิน เพราะทีมงานประเมินมีการปรับแก้วัตถุประสงค์การประเมินให้เหมาะสมมากขึ้น ทีมงานประเมินมีทักษะสามารถปรับกระบวนการประเมินรองรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง มีการนำทฤษฎีและหลักการวิจัยมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการประเมินอย่างมากทำให้ได้ผลเป็นที่น่าเชื่อถือ แม้ว่าผลจากการปรับเปลี่ยนรูปแบบการประเมิน ทำให้ต้องเพิ่มงบประมาณและเวลาในการประเมิน แต่ผลการประเมินมีความถูกต้องมากกว่าที่ทีมงานประเมินคาดไว้ในตอนต้น ผลจากการประเมินอภิมานแสดงให้เห็นชัดว่าบุคลากรทีมงานประเมินของ CFASST/ BTSA มีความรู้ ทักษะในการประเมินมากขึ้น ถูกต้องและแม่นยำมากขึ้น ในกลุ่มบุคลากรที่ทำการประเมินอภิมานมีพัฒนาการในด้านการประเมินเช่นเดียวกัน แต่ปริมาณการพัฒนา มีสูงมากกว่าที่ทำการประเมินที่ไม่มีการประเมินอภิมาน